

TOMISLAV GALOVIĆ

PRINOSI VLADIMIRA RISMONDA (1902. – 1994.) RAZVITKU POMOĆNIH POVIJESNIH ZNANOSTI I HRVATSKE HISTORIOGRAFIJE (RAD NA IZDAVANJU SPLITSKE DIPLOMATIČKE GRAĐE I POVIJESNIH DJELA)

UDK: 930-05Rismondo, V.

Primljeno: 24. 11. 2023.

Prihvaćeno: 8. 1. 2024.

Pregledni rad

Tomislav Galović

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta

Sveučilišta u Zagrebu

tgalovic@ffzg.hr

Hrvatski povjesničar, prevoditelj i likovni kritičar Vladimir Rismondo (1902. – 1994.) mnogo je utjecao na hrvatsku historiografiju, kako u prevođenju historiografskih radova tako i u ediranju diplomatskoga gradiva. Nezaobilazan je njegov prinos razvitku pomoćnih povijesnih znanosti, napose u proučavanju i publiciranju splitske notarske građe, te hrvatskoj historiografiji u priređivanju i prevođenju povijesnih djela (Toma Arhiđakon, *Kronika*; Miha Madijev de Barbazanis, *Historija*; A Cutheis, *Tabula*; Pavao Andreis, *Povijest grada Trogira I-II*; Vicko Solitro, *Povijesni dokumenti o Istri i Dalmaciji*; priređivanje i objavljivanje kritičkoga izdanja *Zlatne knjige (Libro d'oro) grada Splita*.

Ključne riječi: Vladimir Rismondo (1902. – 1994.), hrvatska historiografija, pomoćne povijesne znanosti, egdotika, splitska notarska građa, prevođenje, srednjovjekovni latinski jezik, talijanski jezik.

UVOD

U kratkoj bilješci o piscu objavljenoj u knjizi *Ljudi i slike Dalmacije* (1964.) piše sljedeće:

»Vladimir Rismondo se rodio 1902. godine u Makarskoj, u porodici koja se pola stoljeća ranije doselila iz Rovinja. Gimnaziju je završio u Splitu, a Filozofski fakultet u Beogradu. Od 1927. bez prekida živi u Splitu kao profesor, najprije na Realci i Realnoj gimnaziji,

a od 1946. na Višoj pedagoškoj školi (Pedagoškoj akademiji), na kojoj i danas predava opću historiju. Književnim se radom počeo baviti kao gimnazijalac i prvu je pjesmu objavio pri kraju prvog svjetskog rata u zagrebačkoj 'Omladini' (1918.). Poslije pjesama koje su, umjesto predgovora, preštampane iz beogradskog 'Života i rada' na prvim stranicama ove knjige, nije više pisao stihove, a održavao je dalje vezu s književnošću objavljujući s vremena na vrijeme umjetničke i književne kritike. Poslije drugog rata najveći dio svoga rada posvetio je ispitivanju srednjovjekovne historije grada Splita«.¹

Tu je također naveden i izbor iz njegovih znatnijih radova: »Nodilo čovjek, političar i historičar.« *Novo doba*, Split 31. 10. 1931.; »Sfinge u Dioklecijanovoj palači« *Književni Jadran* (24), Split 1953.; *Pomorski Split druge polovine XIV st. Notarske imbrevijature*. Izdanje Muzeja grada, Split 1954.; Toma Arhiđakon, *Kronika*. Izdanja Muzeja grada Split 1960.; »Markulin Slovetić u svijetlu nekoliko notarskih spisa.« Izdanja Historijskoga arhiva, Split 1960.; »Polemika Nodilo – Tommaseo (Prijevod s talijanskog).« *Mogućnosti* (5, 6 i 7), Split 1961. (Preštampano u »Radovima« splitske Pedagoške akademije u svesci »Ličnost Natka Nodila u dalmatinskom preporodu«, Split 1961.); Luigi Pirandello, »Humorizam (Prijevod s talijanskog)«. *Mogućnosti* (3, 6, 9 i 11), Split 1963.«² Na koncu su navedeni i podatci da V. Rismondo »u štampi« ima registar notara Nicolella iz Gubbija (14. st.), a »u pripremi« splitski kaptolski registar (14. – 15. st.).³ Potonji je podatak napose zanimljiv.

Poticaј pisanju ovoga rada bio je dvojak. S jedne strane, znajući za Rismondov rad na srednjovjekovnim povijesnim izvorima za Dalmaciju, na njihovome čitanju, priređivanju i prevođenju, a napose jer je autor prvoga kompletnog hrvatskog prijevoda Arhiđakonove *Salonitanske povijesti*, ali i drugih povijesnih knjiga i dokumenata, nastojalo se prikazati njegovo korištenje pomoćnih povijesnih znanosti te ukazati na njegov doprinos njima kao i hrvatskoj historiografiji u cjelini. S druge strane, nastojao se ponuditi detaljniji uvid u život i (nedovoljno

¹ Vladimir Rismondo, *Ljudi i slike Dalmacije*, Split: Pododbor Matice hrvatske Split (Biblioteka suvremenih pisaca, knj. 24), 1964., str. 211.

² Ibid: 212.

³ Ibid: 212.

poznato i vrednovano) djelo jer je svojim radom obilježio poslijeratnu splitsku kulturu kao marljiv član Pododbora Matice hrvatske, potom Čakavskoga sabora odnosno Književnoga kruga u Splitu te kao profesor na visokoškolskim ustanovama u Splitu i Zadru. Stoga, ne iznenađuje da se o Rismondu pisalo više kao o pjesniku⁴ i likovnome kritičaru⁵ (i njegovome zanimanju za glazbu),⁶ a i posvećen mu je temat u splitskim *Mogućnostima* (1992.),⁷ međutim on je ostao na marginama i slabo poznat u recentnoj hrvatskoj historiografiji. No, nije ga zaboravio njegov nekadašnji student Više pedagoške škole u Splitu, akademik Tomislav Raukar⁸ koji mu je posvetio svoje *Studije o Dalmaciji u srednjem vijeku. Odabrane studije* (2007.) riječima: »Uspomeni profesora Vladimira Rismonda«.⁹

BIOGRAFSKI PODATCI

Obitelj Rismondo bila je makarska brodovlasnička obitelj, no porijeklom iz Istre, iz grada Rovinja, koja je 1878. osnovala parobrodarsko društvo imena »Braća Rismondo« koje se specijaliziralo za obavljanje obalnoga prometa u Dalmaciji. U toj se obitelji, u Makarskoj 11. rujna 1902., rodio od oca Mihovila i majke Splićanke Marije rođ. Manger hrvatski povjesničar Vladimir Rismondo. Nakon osnove (pučke) škole u rodnome gradu, pohađa Klasičnu gimnaziju u Splitu. Prisjećajući se toga razdoblje svojega života ovako je jednom zgodom zapisao:

⁴ Anatolij Kudrjavcev, »Pjevač nad uzaludnošću (poetska misija Vladimira Rismonda).« *Mogućnosti* XXXIX/8-9-10 /= »Vladimiru Rismondu o devedesetoj obljetnici«/ (1992): 624–627.

⁵ Krno Prijatelj, »Vladimir Rismondo kao likovni kritičar.« *Mogućnosti* XXXIX/8-9-10 /= »Vladimiru Rismondu o devedesetoj obljetnici«/ (1992): 628–635. Radoslav Tomić, »Rismondo, Vladimir, povjesničar i lik. kritičar (Makarska, 11. IX. 1902 – Split, 8. I. 1994).« *Hrvatska likovna enciklopedija*, sv. 6 (Pric – Soki), prir. Zdenka Ožić, Ozana Martinčić, Bojana Franić, Zagreb: Leksikografski zavod »Miroslav Krleža« i Vjesnik, 2005., s. v. (70).

⁶ Mirjana Škunca, »Neobično suglasje.« *Mogućnosti* XXXIX/8-9-10 /= »Vladimiru Rismondu o devedesetoj obljetnici«/ (1992): 656–662.

⁷ »Vladimiru Rismondu o devedesetoj obljetnici«, *Mogućnosti* XXXIX/8-9-10 (1992): 593–692.

⁸ Usp. Tomislav Galović, »Tomislav Raukar (1933–2020) – hrvatski i europski medievist i intelektualac.« *Hrvatska revija – časopis Matice hrvatske za književnost, umjetnost i kulturu življenja* XX (2020) 3: 41–44.

⁹ Tomislav Raukar, *Studije o Dalmaciji u srednjem vijeku. Odabrane studije*, Split: Književni krug (Biblioteka znanstvenih djela, knj. 150), 2007., str. [5].

»Ja sam sa svojim drugovima pohađao Gimnaziju u školskoj zgradi u današnjoj Nodilovoj ulici, a misu smo (naravno samo nedjeljom) slušali u crkvi sv. Filipa. Ovo napominjem samo zato što se dobro sjećam vremena kad je jedan kolega iz starijih razreda čitao naglas tekst nedjeljnog Evanđelja na grčkom jeziku – i to se u Splitu moje mladosti smatralo kao neka, u školstvu i kulturi, više nego prirodna i obična stvar.«¹⁰

Nakon mature 1920. odlučuje prvo studirati na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Beču, potom na Filozofskome fakultetu Sveučilištu u Zagrebu¹¹ i najzad na Filozofskome fakultetu Univerziteta u Beogradu.¹²

Rismondo se prvi put pojavljuje na Filozofskome fakultetu Univerziteta u Beogradu 12. ožujka 1925. kada traži da mu se priznaju semestri odslušani na drugome fakultetu (doduše ne piše na koji se to fakultet izravno odnosi). Zatim 8. travnja 1925. traži priznanje semestara s Pravnoga fakulteta, što je dosad nepoznata činjenica. Najzad, 6. srpnja 1925. Rismondo traži uvjerenje da je redoviti student zbog reguliranja vojne obaveze. Sljedeće godine, 1. veljače 1926., prijavljuje se za polaganje ispita na *grupi XVI, razdeo V – Istorija umetnosti*. Ispit je uredno položio. Prema tadašnjoj uredbi, studiji na Filozofskome fakultetu u Beogradu bili su podijeljeni u grupe od 1 do 19. Svaka je grupa imala razdjele predmeta A, B i V. Glavi su predmeti bili A i B, a V su bili sporedni predmeti. Rismondo je bio u 16. grupi gdje je pod A imao *Uporednu književnost*, pod B *Opštu istoriju* i pod V *Istoriju umetnosti*. Rismondo je 1. ožujka 1926. tražio uvjerenje da je položio ispit iz razdjela V u 16. grupi predmeta. Sljedeće godine, 10. lipnja 1927., Rismondo se prijavio da polaže ispit razdjela A 16. grupe – *Uporedna književnost* i ispit je položio. Tražio je 16. kolovoza 1927. uvjerenje o provedenom broju semestara i položenim ispitima na Filozofskome fakultetu Univerziteta u Beogradu. Najzad, 1. listopada 1928. prijavljuje se na ispit iz razdjela pod B – *Opšta istorija* i ispit polaže, a već 15. listopada 1928. traži diplomu iz 16. grupe nauka. To znači da je u

¹⁰ Vladimir Rismondo, »Split u klasičnoj tradiciji.«, u: *290 godina Klasične gimnazije u Splitu 1700 – 1990.*, gl. ur. Stanko Piplović, Split: Književni krug, 1990., str. 15.

¹¹ Nažalost, unatoč pokušajima, nismo uspjeli pronaći Rismondove studentske spise u Arhivu Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Zahvaljujem kolegi arhivistu Ivanu Kurjaku na pomoći.

¹² »Vladimiru Rismondu o devedesetoj obljetnici«, *Mogućnosti* XXXIX/8-9-10 (1992): 593.

listopadu 1928. završio studij komparativne književnosti, opće povijesti i povijesti umjetnosti na beogradskome Filozofskom fakultet.¹³

Rismondo se i prije formalnoga završetka studija vraća u Split gdje se zapošljava kao profesor u splitskoj Realci, odnosno Muškoj realnoj gimnaziji punih dvadeset godina (od 1927. do 1946.).¹⁴ Nakon toga je izabran (1946.) za predavača na tamošnjoj Pedagoškoj akademiji u Splitu¹⁵ koja je započela s radom 1945. godine.¹⁶ Tamo je predavao opću i nacionalnu povijest (koju je svega jednu godinu prije njega predavao dr. Cvito Fisković) – sve do 1974. kada odlazi u mirovinu. Paralelno uz angažman u Splitu, kao honorarni viši predavač od akademske godine 1960./1961. do 1967./1968. predaje Opću povijest srednjega vijeka na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zadru¹⁷ pri Sveučilištu u Zagrebu (od 1974. u sastavu Sveučilišta u Splitu).¹⁸

Osnovu Rismondova historiografskoga opusa čini istraživački, priređivački i prevodilački rad: *Kronika* Tome Arhiđakona, *Legende i kronike*, *Povijest grada Trogira* P. Andreisa, *Povijesni dokumenti o Istri i Dalmaciji* V. Solitra i priređivanje i objavljivanje kritičkog izdanja *Zlatne knjige (Libro d'oro) grada Splita*. Uz brojne prijevode s talijanskoga, te latinskoga, prevodio je također i s ruskoga.¹⁹

¹³ Državni arhiv Srbije (Државни архив Србије), fond Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu (oznaka G-208), Delovodni protokol Filozofskog fakulteta, *Rismondo, Vladimir* (1925. – 1928.). Srdačno zahvaljujem poštovanome kolegi dr. sc. Dragomiru Bondžiću, znanstvenome savjetniku u Institutu za savremenu istoriju u Beogradu, na pomoći u istraživanju Rismondovih beogradskih studentskih dana.

¹⁴ »Vladimiru Rismondu o devedesetoj obljetnici.« *Mogućnosti* XXXIX/8-9-10 (1992): 593.

¹⁵ Frane Jakelić, »Razvojni put Pedagoške akademije u Splitu.« *Radovi Pedagoške akademije Split* / 1 (1975): 21.

¹⁶ *Dvadeseto godišnjica Pedagoške akademije u Splitu*, ur. Živko Jeličić, Vladimir Rismondo, Dušan Berić, Split: Pedagoška akademija – Split (Posebna izdanja 3), 1965. Ta je publikacija poseban otisak iz *Školskoga vjesnika* XV/3-4 (1965).

¹⁷ Josip Vrančić, »Radnici Filozofskog fakulteta 1956–1976.«, u: *Dvadeset godina Filozofskoga fakulteta u Zadru 1956-1976*, ur. Heda Festini et al. Zadar: Sveučilište u Splitu – Filozofski fakultet Zadar, 1976., str. 23.

¹⁸ Mithad Kozličić – Branko Kasalo, *Studij povijesti u Zadru 1956. – 2016.*, Zadar: Sveučilište u Zadru, 2016., str. 210.

¹⁹ Maren Mihajlovič Frejdenberg, »Srednjovjekovni dalmatinski grad i društveni tipovi.« *Mogućnosti. Književnost, umjetnost, kulturni problemi* XIX/1 (1972): 86–101. S ruskoga preveo Vladimir Rismond.

Rismondo je vrlo rano počeo pisati poeziju (sabranu u zbirci *Zaustavljeno vrijeme*, 1989.) te eseje i likovne kritike (sabrane u knjigama *Ljudi i slike Dalmacije*, 1964., i *Oblici i slova*, 1979.).²⁰ Prijateljivao je s brojnim intelektualcima – književnicima Antom Cettineom (1898. – 1956.), Ilijom Despotom (1885. – 1970.), napose Vladanom Desnicom (1905. – 1967.),²¹ potom s publicistom i novinarom Ćirom Ćičin-Šainom (1890. – 1960.), skladateljem Ivom Paraćem (1890. – 1954.), slikarima i kiparima Ignjatom Jobom (1895. – 1936.), Jerolimom Mišom (1890. – 1970.), Marinom Tartagliom (1894. – 1984.), Vjekoslavom Paraćem (1904. – 1986.), Milanom Tolićem (1899. – 1990.)²², Andrijom Krstulovićem (1912. – 1997.) i drugima.²³ Pisao je o brojnim osobama i njihovim djelima (primjerice o don Frani Buliću,²⁴ Ljubi Karamanu,²⁵ don Ivanu Delalleu²⁶ i dr.).

Bio je potpredsjednik Pododbora Matice hrvatske u Splitu, član Redakcijskoga odbora *Radova Pedagoške akademije* u Splitu i član Uredništva Splitskoga književnog kruga pri tadašnjemu Čakavskom saboru, a kasnije Književnome krugu u Splitu (član predsjedništva). Društvo arhivista proglasilo ga je počasnim članom, a Skupština općine Split i *Slobodna Dalmacija* dodijelili su mu nagrade za životno djelo.²⁷

²⁰ Potpunu bibliografiju do 1991. godine vidjeti: Neda Anzulović, »Bibliografija radova Vladimira Rismonda (1919-1991).«, *Mogućnosti* XXXIX/8-9-10 /= »Vladimiru Rismondu o devedesetoj obljetnici«/ (1992): 595–607.

²¹ Vladimir Rismondo (ml.), »Vladan Desnica u izvorima iz obiteljskog arhiva profesora Vladimira Rismonda st. iz Splita.«, u: *Vladan Desnica i Split 1920. – 1945. Zbornik radova sa znanstvenog skupa Desničini susreti 2014.*, ur. Drago Roksandić i Ivana Cvijović Javorina. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet – Centar za komparativnohistorijske i interkulturalne studije (Biblioteka Desničini susreti, sv. 13), Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, FF press, 2015., str. 73–86 s 7 sl. Usp. i Nikica Barić, »Vladan Desnica – novi prilozi za biografiju.« *Pilar. Časopis za društvene i humanističke studije* VIII/15(1)-16(2) (2013): 9–67.

²² Milan Ivanišević, Sprijateljeni mediteranskim suncem, *Mogućnosti* XXXIX/8-9-10 /= »Vladimiru Rismondu o devedesetoj obljetnici«/ (1992): 643–655.

²³ »Vladimiru Rismondu o devedesetoj obljetnici«, *Mogućnosti* XXXIX/8-9-10 (1992): 594.

²⁴ Vladimir Rismondo, Don Frane Bulić. Govor u povodu predstavljanja njegovih »Izabranih spisa« (1984), *Mogućnosti* XXXIX/8-9-10 /= »Vladimiru Rismondu o devedesetoj obljetnici«/ (1992): 613–614.

²⁵ Vladimir Rismondo, »Ličnost Ljube Karamana. Govor u povodu predstavljanja njegovih 'Izabranih spisa' (1986).« *Mogućnosti* XXXIX/8-9-10 /= »Vladimiru Rismondu o devedesetoj obljetnici«/ (1992): 615–617.

²⁶ Vladimir Rismondo, »Uspomene na don Ivana Delalleu (prema fono-zapisu).«, *Vartal. Časopis za kulturu, društvena i gospodarska pitanja* /Trogir/ I/2 (1992): 15–17.

²⁷ »Vladimiru Rismondu o devedesetoj obljetnici.« *Mogućnosti* XXXIX/8-9-10 (1992): 594.

Splitske *Mogućnosti* (1992.) ovim su riječima, između ostaloga, obilježile Rismondovu 90. obljetnicu života:

»Vladimir Rismondo, profesor, povjesnik, pjesnik, esejist i prevoditelj, čitav svoj život i rad podario je gradu Splitu, njegovoj povijesti i kulturi. Generacije đaka i studenata sjećaju se s koliko je ljubavi prenosio svoje znanje i budio u njima zanimanje za prošlost svoga grada i svoga naroda, a u mnogim novinama, časopisima i knjigama ostat će zabilježeno njegovo ime.«²⁸

Odnosno:

»Vladimir Rismondo je nezamjenljiv suradnik i sugovornik. Širinom i živošću svog duha i pogleda na svijet i danas okuplja oko sebe brojne umjetnike, znanstvenike i prevoditelje, zračeći dobrotom, plemenitošću i stalnom težnjom da sasluša, ako je potrebno dade savjet i nesebično podijeli svoje golemo, u godinama predana rada stečeno znanje i iskustvo. Stoga mu s najiskrenijim štovanjem i dobrim željama darujemo o devedesetoj životnoj obljetnici ovaj skroman znak hvale«.²⁹

Vladimir Rismondo umire u Splitu 8. siječnja 1994. u 92. godini.

SPLITSKI NOTARSKI SPISI

Među Rismondovim radovima koji se odnose na pomoćne povijesne znanosti i hrvatsku srednjovjekovnu i ranonovovjekovnu povijest prvo je izdao ediciju *Pomorski Split druge polovine XIV. st. Notarske imbrevijature* 1954. godine. Objavljena je u nakladi Muzeja grada Splita i to kao peti svezak u seriji »Izdanje Muzeja grada Splita«.³⁰ Donose se izabrani notarski spisi na 117 stranica iz knjiga imbrevijatura četvorice splitskih notara: Frane/Franje iz Bologne (*Franciscus de Bononia*), Albertola iz Milana (*Albertolus de Milano*), Petra iz Sarcane (*Petrus de Serçana*) i Tome iz Cingula (*Thomas de Cingulo*). To je druga polovica 14. i početak 15. stoljeća. Na početku se izdanja nalazi faksimil stranice iz notarske

²⁸ Ibid: 593.

²⁹ Ibid: 594.

³⁰ Valja istaknuti da je iste godine objavljena i vrlo važna Stipišićeva studija o splitskoj notarskoj kancelariji: Jakov Stipišić, »Razvoj splitske notarske kancelarije.« *Zbornik Histijskog instituta JAZU u Zagrebu* 1 (1954): 111–123.

imbrevijature Franje iz Bologne te Rismondov uvod u kojemu opisuje navedeno notarsko gradivo i ističe njegovu važnost (str. 7–22). Slijedi potom gotovo stotinu stranica priređenoga notarskog gradiva spomenutih notara (str. 23–112), ukupno 177 notarskih zapisā te indeks imenā, osoba, mjestā i brodova (str. 113–120). Na kraju je publikacije prirodan kao prilog kraći članak Ćire Čičin-Šaina »Pomorci i njihove obitelji u Splitu XVII st.« (str. 121–130).³¹

Rismondov je pristup u egdotičkome smislu konzervativan i elementaran. Svaki notarski zapis označio je s *numerus currens*, priredio kraći regest (sadržaj pravne radnje) na hrvatskome jeziku (u kurzivu) te naznačio folijaciju (npr. L. 211). No, ne piše suvremenu dataciju (*datum temporale*), nego samo prenosi izvorni zapis datacije iz notarske imbrevijature.³² U pogledu prezentacije teksta, kratice razrješava i prenosi ortografske osobitosti onako kako mu se čine da su u izvorniku. Tako redovno *i-longa* transkribira kao *-j* (iako je ispravno *-i*), ali u rimskim brojkama posljednju jedinicu (I) piše kao *j*. Velikim početnim slovom piše početak rečenice i imena. Interpunkciju piše prema modernome načelu. Osim toga, izdanje je opremljeno indeksom osoba, mjestā i brodova.

Treba napomenuti da je Rismondov rad na notarskim spisima, u konkretnome slučaju splitskim, a dijelom i trogirskim, u hrvatskoj poslijeratnoj historiografiji prekretnički.³³ Valja napomenuti da je prije njegovih publikacija objavljeno samo trogirsko (Miho Barada), kotorsko (Anton Mayer i suradnici) i dubrovačko (Gregor Čremošnik) notarsko gradivo.³⁴ Vrlo se brzo tome pridružuje i zadarsko (Mirko Zjačić i Jakov Stipišić).³⁵

³¹ Za recentne rezultate istraživanja ove tematike vidjeti zbornik *Pomorski Split do početka XX. stoljeća. Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa održanog u Splitu 26. i 27. rujna 2016.*, ur. Nenad Cambi i Arsen Duplančić. Split: Književni krug (Biblioteka Knjiga Mediterana 108), 2019.

³² S druge pak strane, *datum locale* ne donosi, što ima svoje opravdanje jer je uvijek Split.

³³ Za tradiciju i pregled objavljenoga notarskog gradiva v. Jakov Stipišić, *Pomoćne povijesne znanosti u teoriji i praksi: latinska paleografija, opća diplomatika, kronologija, rječnik kratica*, III. izdanje, Zagreb: Školska knjiga, 1991., 147–149; Zrinka Nikolić Jakus, *Uvod u studij povijesti. Historiografski praktikum*, drugo dopunjeno izdanje, Zagreb: Leykam international (Uvodi), 2012., 34–37; 154–166.

³⁴ Igor Karaman, »Izdanja notarskih knjiga Trogira, Kotora i Dubrovnika.« *Historijski zbornik* V/1-2 (1952): 201–203.

³⁵ Usp. Tomislav Raukar, M. Zjačić, *Spisi zadarskih bilježnika Henrika i Creste Tarallo 1279–1308*, Zadar 1959; M. Zjačić – J. Stipišić, »Spisi zadarskih bilježnika Ivana Qualis, Nikole pok. Ivana, Gerarda iz Padove 1296–1337.«, Zadar 1969., *Historijski zbornik* XXIII-XXIV/1970-1971 (1972): 486–490.

T. Raukar je iznimno cijenio Rismondove napore u objavljivanju splitske notarske građe i uopće u skretanju pozornosti na taj dio neistražene splitske srednjovjekovne povijesti. Tako je 1982., u svojem kapitalnom radu *Komunalna društva u Dalmaciji u XIV stoljeću*, konstatirao kako:

»(...) sredinom pedesetih godina, Vladimir Rismondo počinje objavljivati splitske notarske spise XIV. stoljeća. Već prva, tematski zaokružena, zbirka: *Pomorski Split XIV. st. Notarske imbrevijature*, bila je koristan prinos novim usmjerenjima prema istraživanju društva i gospodarstva u dalmatinskim gradovima. Ona je još jednom, nakon objelodanjivanja trogirskih notarskih spisa koje je prepisao M. Barada, upozorila na iznimnu važnost dalmatinskog notarijata.«³⁶

Nastavlja:

»Sve do god. 1954., kada je Vladimir Rismondo prvi put upoznao historiografiju s bogatstvom notarske građe iz nje su nekoliko ivera bili objelodanili Giuseppe Praga (*Testi volgari spalatini del trecento*, 1927.), Antonio Krekich (*Documenti per la storia di Spalato (1341-1414)*, 1927. i dalje u nastavcima), ali bez podrobnijega analitičkoga razmatranja.«³⁷

Stoga, Raukar zaključuje:

»Zbirka Vladimira Rismonda tematski je ocrtala pomorske komunikacije srednjovjekovnog Splita i djelatnost njegovih pomoraca u razdoblju anžuvinske vlasti i zapravo je bila zbiljskim uvodom u razlaganje o splitskoj srednjovjekovnoj trgovini, utemeljeno na riječi vrela.«³⁸

Tijekom 1970-ih i 1980-ih godina istraživanja navedene tematike nastavila je Marica Rismondo-Berket.³⁹

³⁶ Tomislav Raukar, *Studije o Dalmaciji u srednjem vijeku. Odabrane studije*, Split: Književni krug (Biblioteka znanstvenih djela, knj. 150), 2007., str. 76.

³⁷ Ibid: 263.

³⁸ Ibid: 264.

³⁹ Usp. popis njezinih radova u članku Tonije Andrić, »Brodarstvo kasnosrednjovjekovnog Splita. Brodograditelji i brodovlasnici kao dio onodobne društvene elite«, u: *Pomorski Split do početka XX. stoljeća. Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa održanog u Splitu 26.*

Nekoliko godina poslije, Rismondo objavljuje tekst *Markulin Slovetić u svijetlu nekoliko notarskih spisa* (1960.)⁴⁰ u kojemu na temelju notarskoga gradiva (bastardela) trojice javnih bilježnika iz Splita, Jakova iz Piacenze, Tome iz Cingula i jednoga neimenovanog, koji se danas čuvaju u Državnome arhivu u Zadru, piše o navedenoj zanimljivoj osobi iz splitske povijesti, vodi prvoga pučkog ustanka u Splitu 1398. godine. Na svega stranicu i pol iznosi podatke o Markulinu Slovetiću, a potom u nastavku donosi izvorne notarske instrumente. Svakom pridodaje redni broj, potom regist na hrvatskome, oznaku folijacije, te *datum temporale* kao u izvorniku (uz naznaku godine arapskim brojkama, što je priređivačka intervencija). Razrješava sve kratice, a riječi koje su precrtane u izvorniku donosi u zagradama. *I* na početku i na kraju riječi u pravilu transkribira kao *j*. U bilješci, pak, komentira pojam *Sdorium* koji se odnosi na splitsku sinagogu.

Godine 1965. kao 5. svezak *Izdanja Historijskog arhiva u Splitu* objavljen je *Registar notara Nikolela/Nikole iz Agubija/Augubija*. To je objava notarskoga gradiva koja je popraćena indeksom imenā, osnovnim podacima o registru, bilješkama te sažetkom na francuskome jeziku (*Résumé*).⁴¹ U egdotičkome smislu Rismondo postupa kao i u svojim prethodim objavama. Svakoj je ispravi pridružen *numerus currens*, regist na hrvatskome i oznaka folijacije, ali bez *datum temporale et locale*. Kratice razrješava te redovito *i-longa*, ali ponegdje *i* na početku i na kraju riječi transkribira kao *j*. Potpis notara označava siglom (S. N.). U opsežnoj bilješci na kraju rada raspravlja o čitanju jednoga latinskoga epigrafa iz palače obitelji Augubio iz Splita i predlaže svoju lekciju.

Gotovo desetak godina poslije publicira i *Registar splitskog notara Jakova de Penna (1411 – 1412)* u ediciji *Građa i prilozi za povijest Dalmacije*. Tu donosi osnovne podatke o registru, opsežnu studiju, bilješke, objavu notarskoga gradiva te sažetak na francuskome (*Résumé: Registre des années 1411 et 1412*

i 27. rujna 2016., ur. Nenad Cambi i Arsen Duplančić. Split: Književni krug (Biblioteka Knjiga Mediterana 108), 2019., 182.

⁴⁰ Vladimir Rismondo, »Markulin Slovetić u svijetlu nekoliko notarskih spisa.«, u: Srećko Diana, Benedikta Zelić-Bučan, Vladimir Rismondo, Danica Božić-Bužančić, *Četiri prilozi*, Split: Historijski arhiv Split (Izdanja Historijskog arhiva – Split, sv. 2), 1960., str. [69]–79.

⁴¹ Vladimir Rismondo, »Registar notara Nikolela iz Agubija.«, u: *Izdanje Historijskog arhiva u Splitu*, sv. 5., ur. Ante Palavršić. Split: Historijski arhiv u Splitu, 1965., str. 5–64. N. B.: u sadržaju se matične publikacije naslov ovoga rada navodi kao: »Registar notara Nikole iz Augubija«.

de Jacobus de Penna le notaire de Split).⁴² Za razliku od prethodnih objava notarskoga gradiva, Rismondo je tada napisao opsežnu studiju (str. 7–35) kao integralni dio navedenoga izdanja u kojoj je vrlo podrobno prepričao sadržaj isprava. Transkribirao je izabrane cjeline iz navedenoga registra (str. 36–154) u drugome dijelu i to tako da je *in continuo* i *in extenso* donio (izabrane) isprave bez ikakvih egdotičkih načela. Jedino je u desnome kutu naznačio folijaciju. Uz sve ostalo, navedeni je registar važan jer se u njemu donose podatci koji se datiraju u mletačko uspostavljanje vlasti u Dalmaciji od 1409. do 1420. godine, ali još više jer je u njemu pregršt podataka za splitsku društvenu povijest. Ovdje se vrijedi pozvati na Raukarove riječi koji je analizom navedenih notarskih zapisa konstatirao da su imovinski rasponi splitskih pučana kao većinskoga dijela gradskoga stanovništva uglavnom »slični onima u drugim dalmatinskim gradovima, prije svega u Zadru, što znači da je i njihova ekonomska osnova više-manje jednaka (težaština, obrt, ribarstvo, sitna trgovina)«, no ipak je uočljivo, »da u objelodanjenim dokumentima nema podataka koji bi svjedočili o postojanju sloja bogatih trgovaca i zemljoposjednika unutar pučana, kao u Zadru koji se upravo tada počinju okupljati oko škole sv. Jakova i oblikovati zadarsko građanstvo«. Priređivaču je pak uputio poticaj nastavku rada na »novim izdanjima notarskih spisa« jer će tako »proširivati naš pogled u život kasnosrednjovjekovnog Splita«.⁴³

Sljedećih godina Rismondo objavljuje niz radova kao što je: »Trogirsko i splitsko zaleđe u nekim dokumentima iz druge polovine XIV i početka XV stoljeća«

⁴² Vladimir Rismondo, »Registar splitskog notara Jakova de Penna (1411 – 1412).«, u: *Građa i prilozi za povijest Dalmacije* (Izdanje Historijskog arhiva u Splitu, sv. 8.), ur. Ante Palavršić. Split: Historijski arhiv u Splitu, 1974., str. 7–55.

⁴³ Tomislav Raukar, »V. Rismondo, Registar splitskog notara Jakova de Penna (1411–1412).«, *Izdanja Historijskog arhiva u Splitu*, sv. 8, Split 1974, str. 7–55., *Historijski zbornik XXVII–XXVIII/1974–1975* (1976): 448 (445–448). O kasnosrednjovjekovnome Splitu v. Tonija Andrić, *Život u srednjovjekovnom Splitu. Svakodnevnica obrtnika u 14. i 15. stoljeću*, Zagreb – Split: Hrvatski institut za povijest (Biblioteka Hrvatska povjesnica. III. Monografije i studije 79) i Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu, 2018. Usp. i Tonija Andrić, »Prilog metodologiji istraživanja obrtničke svakodnevnice: primjer Splita u kasnom srednjem vijeku.«, u: *Zbornika radova s Prve medievističke znanstvene radionice u Rijeci*, ur. Kosana Jovanović i Suzana Miljan, Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci (e - izdanja [ISBN – 978-953-7975-10-4]), 2014., str. 31–54 – dostupno na: <http://www.ffri.uniri.hr/hr/povjerenstva-i-odbori/izdavacka-djelatnost.html>.

(1976.).⁴⁴ Objavljuje potom dva rada također na temelju notarskoga gradiva: »Iz knjiga splitskih srednjovjekovnih notara« (1977.),⁴⁵ u kojemu piše uvodnu studiju i donosi objavu izabranoga notarskog gradiva iz bastardela notara Tome de Cingulo i Leonarda Montagne, te »Listajući knjige splitskih srednjovjekovnih notara« (1977.)⁴⁶ u kojem se, nakon uvoda, objelodanjuju spisi iz bastardela notara Tome de Cingulo. Prvo je prepričao sadržaj transkribiranih spisa u prvome i u drugome radu, a potom ih je publicirao prema svojem nahođenju.

Najzad može se spomenuti podatak daje Rismondo imao u pripremi za tisak splitski kaptolski registar (XIV. – XV. st.),⁴⁷ što je prošlo nezapaženo u historiografiji.⁴⁸

TROGIRSKI DOKUMENTI

Kao rezultat zanimanja za trogirsku komunu te nakon uspješnoga objavljivanja prijevoda Andreisova djela *Storia della città di Traù* na hrvatskome jeziku (*Povijest grada Trogira*, 1977. – 1978.), Rismondo je tome posvetio još dva članka. Prvi je publicirao u *Mogućnostima*, a u kojemu je tematizirao »Prilike na trogirsko-turskoj granici početkom tridesetih godina XVII stoljeća«, objavivši pritom tekst mletačkih uputa koje se danas čuvaju u Znanstvenoj knjižnici Zadar,⁴⁹

⁴⁴ Vladimir Rismondo, »Trogirsko i splitsko zaleđe u nekim dokumentima iz druge polovine XIV i početka XV stoljeća.« *Radovi* (Sveučilišta u Splitu, Filozofski fakultet – Zadar). *Razdio filoloških znanosti* (9). *Razdio društvenih znanosti* (6) 14-15/1975-1976 /= O dvadesetoj obljetnici Fakulteta/ (1976) 14-15: 487–496.

⁴⁵ Vladimir Rismondo, »Iz knjiga splitskih srednjovjekovnih notara.«, u: *Grada i prilozi za povijest Dalmacije* (Izdanje Historijskog arhiva u Splitu, sv. 9.), ur. Ante Palavrić, Split: Historijski arhiv u Splitu, 1977., str. 203–225.

⁴⁶ Vladimir Rismondo, »Listajući knjige splitskih srednjovjekovnih notara«, *Radovi Pedagoške akademije /Split/* 2 (1977): 219–233.

⁴⁷ Vladimir Rismondo, *Ljudi i slike Dalmacije*, Split: Pododbor Matice hrvatske Split (Biblioteka suvremenih pisaca, knj. 24), 1964., str. 212.

⁴⁸ Usp. Mladen Ančić, »Splitski i Zadarski kaptol kao 'vjerodostojna mjesta'«, *Fontes. Izvori za hrvatsku povijest* 11 (2005): 11, 32 (11–77). Osim toga, potpuno je netočan navod Rismondova rada: »Trogirsko i splitsko zaleđe u nekim dokumentima XIV. stoljeća«, *Radovi Pedagoškog fakulteta u Splitu*.« I/1975. Točna referenca glasi: Vladimir Rismondo, »Trogirsko i splitsko zaleđe u nekim dokumentima iz druge polovine XIV i početka XV stoljeća.« *Radovi* (Sveučilišta u Splitu, Filozofski fakultet – Zadar). *Razdio filoloških znanosti* (9). *Razdio društvenih znanosti* (6) 14-15/1975-1976 /= O dvadesetoj obljetnici Fakulteta/ (1976) 14-15: 487–496.

⁴⁹ Vladimir Rismondo, »Prilike na trogirsko-turskoj granici početkom tridesetih godina XVII stoljeća.« *Mogućnosti. Književnost, umjetnost, kulturni problemi* XXVII/10-11 (1980): 1125–1131.

a drugi je publicirao 1984. u *Radovima* (Sveučilište u Splitu, Filozofski fakulteta u Zadru. OOUR Prirodoslovno-matematičkih znanosti i odgojnih područja u Splitu) pod naslovom »Nekoliko trogirskih dokumenata iz XV, XVI i XVII stoljeća«, kao dopunu Andreisovu djelu.⁵⁰ To su bile sljedeće cjeline dokumenata na latinskome i talijanskome jeziku: trogirski loža i vražda, sudovanje, admiral luke, oslobođenje služenja na galiji, straže i obrana Trogira, vino, fontik, prihodi kanonika, Jakov Celio i Zuane de Andreis.

PRIREĐIVAČKI I PREVODITELJSKI RAD

Rismondo je svakako najpoznatiji, ali i najprisutniji u hrvatskoj historiografiji, bio i ostao svojim prijevodom glasovitoga djela *Historia Salonitana* crkvenoga dostojanstvenika, kroničara i povjesničara Tome Arhiđakona Splićanina (*Thomas Archidiaconus*, 1200. ili 1201. – 1268.). Pisana je od 1266. do autorove smrti 1268. srednjovjekovnim školovanim latinskim jezikom, a žanrovski pripada tzv. *gesta episcoporum* (djela biskupā). To je povijest salonitanske odnosno splitske crkvene organizacije od njezinih početaka do 1266. godine. To je prvi i potpuni hrvatski prijevod navedenoga djela, a objavljen je 1960. godine pod naslovom *Kronika* u izdanju Muzeja grada Splita kao 8. svezak u nizu Izdanja Muzeja grada Splita (*Editiones Musei urbis Aspalathi*).⁵¹ Izdanje je opremljeno »Predgovorom« u kojemu se iznose osnovni podatci o Arhiđakonovu životu i djelu. Prijevod, koji je izrađen na temelju izdanja *Historia Salonitana* Franje Račkoga iz 1894. godine, popraćen je osnovnim bilješkama (*realia*) koje se također oslanjaju na Račkoga⁵² dok se za Arhiđakonovu bibliografiju upućuje

⁵⁰ Vladimir Rismondo, »Nekoliko trogirskih dokumenata iz XV, XVI i XVII stoljeća.« *Radovi* (Sveučilište u Splitu, Filozofskog fakulteta u Zadru. OOUR Prirodoslovno-matematičkih znanosti i odgojnih područja u Splitu) I(III)/1983-1984 (1984) I(III): 43–84. Usp. »Iz izvora za Andreisovu povijest grada Trogira« (priredio Vladimir Rismondo), u: Pavao Andreis, *Povijest grada Trogira II. Komentari i prilozi*, ur. Vedran Gligo i Vladimir Rismondo, suradnici Ivo Babić, Antun Cvitanić, Miroslav Kurelac, Hrvoje Morović, Vjeko Omašić, Tomislav Raukar. Split: Čakavski sabor (Splitski književni krug. Pisci XVII i XVIII stoljeća, knj. 3, sv. 2), 1978., 173–312.

⁵¹ Toma Arhiđakon, *Kronika*, preveo / ex Latino vertit Vladimir Rismondo, Split: Muzej grada Splita (Izdanja Muzeja grada Splita / Editiones Musei urbis Aspalathi, sv./vol. 8./VIII.), 1960., str. 120. Prijevod djela: *Historia Salonitana* Tome Arhiđakona.

⁵² Thomas Archidiaconus, *Historia Salonitana*, digessit Franjo Rački, Zagrabiae: Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium (Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium, vol. XXVI. Scriptores, vol. III), 1894.

na Kečkemetovu knjigu *Bibliografija o Splitu*.⁵³ Na omotu izdanja reproducirana je jedna stranica iz *Splitskoga kodeksa* pisanoga beneventanom (*Historia Salonitana. Codex Spalatensis*).

Ovim prijevodom, za čiju su mu realizaciju bile dakako nužne i pomoćne povijesne znanosti, a još više spomenutim »Predgovorom«, Rismondno je nagovijestio drukčiji pristup vrednovanju Arhiđakonova života, djela i uloge u splitskoj srednjovjekovnoj komuni (općini). No, prijevod nije privukao toliko pozornosti koliko Rismondov »Predgovor«. Toma Arhiđakon, koji se obrazovao na studiju prava u Bologni, biva osposobljen obavljati notarsku službu. U tridesetoj je godini imenovan splitskim arhiđakonom (1230.), najvišom kaptolskom službom i čašću, čime započinje njegovo napredovanje u crkvenoj hijerarhiji koje će biti prekinuto neimenovanjem za nadbiskupa u Splitu. Po uzoru na komune susjednoga Apeninskog poluotoka, Arhiđakon uvodi u Split službu potestata kao oblik komunalne samouprave (*regimen Latinorum*).⁵⁴

No, bio je to povod oštroj kritici. Naime, kada je 1964. objavljena njegova knjiga, zbir pjesama i različitih tekstova, *Ljudi i slike Dalmacije*, u knjigu je uvrstio spomenuti »Predgovor«, tj. tekst o Tomi Arhiđakonu.⁵⁵ Upravo je na taj tekst, ali u suštini i na cijelu knjigu *Ljudi i slike Dalmacije*, burno reagirao Branko Radica objavivši u *Telegramu* (*Jugoslavenske novine za društvena i kulturna pitanja*) članak pod naslovom »Čudne hipoteze o neprijatelju Hrvata«.⁵⁶ Tu je oštro napao Rismonda, između ostaloga, sljedećim riječima:

»(...) smatram da su Rismondove iskonstruirane hipoteze i dedukcije da je Toma bio čovjek 'dubokog komunalnog osjećaja i najviši branitelj komune' i da njegov akt dovođenja latinskog potestata u Split 'označava stepen ekonomske i društvene zrelosti građana' sasvim pogrešne, historijski neosnovane i tendenciozne. Isto tako smatram da Toma Arhiđakon, kao fanatički Latin koji se 'sav prožet klerikalnom sviješću o pravima crkve', temperamentno

⁵³ Duško Kečkemet, *Bibliografija o Splitu* (1. dio). Split: Muzej grada Splita (Izdanje Muzeja grada Splita / Editiones Musei urbis Aspalathi, sv./vol. 6./VI.), 1955.

⁵⁴ Mirjana Matijević Sokol, »Regimen Latinorum Arhiđakona Tome u teoriji i praksi.« *Historijski zbornik* LII (1999): 17–32.

⁵⁵ Vladimir Rismondo, *Ljudi i slike Dalmacije*, Split: Pododbor Matice hrvatske Split (Biblioteka suvremenih pisaca, knj. 24), 1964.

⁵⁶ Branko Radica, »Čudne hipoteze o neprijatelju Hrvata.« *Telegram. Jugoslavenske novine za društvena i kulturna pitanja* /Zagreb/ 262 (7. svibnja 1965.): 2.

i neskrupulozno borio za prevlast crkve u svjetovnim poslovima, nije bio, niti je mogao da bude 'napredan čovjek', čak ni u svoje doba. (...) Stoga ne samo da Toma nije bio 'napredan duh' nego je i za svoje doba bio mračan reakcionar, a pogotovu s današnje retrospektive. Upravo je neshvatljivo kako danas o njemu može tako da misli i piše prof. Rismondo. (...) Prof. Rismondo koji je želio ocrtatati njegov 'profil', morao je nešto kazati i o njegovu karakteru.«⁵⁷

U zaključku Radica pledira na sljedeće:

»Završit ću ovaj osvrt parafrazirajući jedan citat prof. Rismonda (...): 'Trebalo bi možda napisati čitavu monografiju o Tomi Arhiđakonu da ga se može postaviti na pravo mjesto. Tom monografijom ne bi se samo opisao život ovog čovjeka, već bi se započelo ili provociralo ozbiljno rješenje mnoštva naših još uvijek otvorenih pitanja, naročito pitanja mediteranskog (latinofilskog) mentaliteta i stava, koji naglašeno provejava iz čitave Rismondove knjige *Ljudi i slike Dalmacije*, stava koji ima određenu ali čudnovatu tendenciju za naše doba i naše sadašnje prilike.«⁵⁸

Na potonje je Rismondo – tekstom »Povodom napisa 'Čudne hipoteze o neprijatelju Hrvata' u rubrici 'Pisma uredništvu' zagrebačkog 'Telegrama'« – u splitskim *Mogućnostima* ovako odgovorio:

»Ja bih imao strpljenja da piscu napisa pokažem (pokažem, a ne dokažem, jer tu nema što dokazivati) tačnost i naučnu opravdanost mojih tvrdnja, da on nije, pišući svoj napad, učinio dvije stvari: 1) On je (kako on kaže) 'parafrazirajući' jednu moju rečenicu iz jednog drugog mog članka citirao među navodnim znakovima dijelove jedne moje rečenice (napisane i objavljene 1932. god., dakle, pred trideset i tri godine) tako da je mom tekstu nadodao ono što je njemu bilo drago, i to na način da se nikako ne može vidjeti gdje završava ono što sam ja napisao, a gdje počinje njegov dodatak. Moja rečenica, naime, doslovno glasi: *Trebalo bi možda napisati čitavu monografiju da se uzmogne svaki moment u njemu* (ovo nije Toma Arhiđakon, već drugo lice – dodatak moj) *postaviti na pravo mjesto:*

⁵⁷ Ibid: 2.

⁵⁸ Ibid: 2.

tom monografijom ne bi se samo opisao umjetnički život jednog čovjeka, već u isto doba, ako ne riješila, a ono bar započelo ili provociralo ozbiljno rješavanje mnoštva naših još uvijek otvorenih pitanja (vidi Ljudi i slike Dalmacije, str. 51), dok njegova (kako on to nazivlje) 'parafraza' glasi: Trebalo bi možda napisati čitavu monografiju o Tomi Arhiđakonu da ga se može postaviti na pravo mjesto. Tom monografijom ne bi se samo opisao život ovog čovjeka, već bi se započelo ili provociralo ozbiljno rješenje mnoštva naših još uvijek otvorenih pitanja, naročito pitanja mediteranskog (latinofilskog) mentaliteta i stava, koji naglašeno provejava iz čitave Rismondove knjige Ljudi i slike Dalmacije; 2) on neposredno na tu svoju (recimo tako) 'parafrazu' nadovezuje: stava koji ima određenu ali čudnovatu tendenciju za naše doba i naše sadašnje prilike. Ovim dvjema stvarima on je mene zauvijek oslobodio dužnosti da stupim u svaki otvoreni i javni razgovor s njime.»⁵⁹

Rismonda je branila Nada Klaić.⁶⁰ Njoj je pak B. Radica odgovorio sljedeće godine (1966.) u članku »Mediteranska orijentacija – tendenciozna kamuflaža«.⁶¹ Tu je još jednom kritizirao Rismonda, između ostaloga, i ovim riječima:

»Prof. Vladimir Rismondo, koji kroz 30 godina uporno propagira 'mediteransku orijentaciju', zadužio nas je prijevodom na naš jezik *Kronike* Tome Arhiđakona, koju kroz šest stoljeća nitko od naših historičara nije preveo, vjerojatno zato što iz tog djela izbija strahovita autorova mržnja prema Hrvatima, koje on naziva Kuribantima i jer je Toma bio osnivač 'latinske stranke' u Splitu.«⁶²

No, N. Klaić je kratko odgovorila u tekstu »Diletantizam«:

⁵⁹ Vladimir Rismondo, Povodom napisa »Čudne hipoteze o neprijatelju Hrvata« u rubrici »Pisma uredništvu« zagrebačkog »Telegrama«, *Mogućnosti. Književnost, umjetnost, kulturni problemi* XII/6 (1965): 668–669.

⁶⁰ Nada Klaić, »Čudne hipoteze« o splitskom arhiđakonu Tomi i njegovu djelu (U povodu članka »Čudne hipoteze o neprijatelju Hrvata« dra Branka Radice u »Telegramu« od 7. V 1965.). »Telegram. Jugoslavenske novine za društvena i kulturna pitanja /Zagreb/ 267 (11. lipnja 1965.): 2.

⁶¹ Branko Radica, »Mediteranska orijentacija – tendenciozna kamuflaža.« *Kolo. Časopis za književnost, umjetnost i kulturu* /n. s./ IV (CXXIV)/2 (1966): 217–229.

⁶² Ibid: 227–228.

» (...) Čitajući napise dra Radice stekla sam neugodan dojam da njemu uopće nije stalo do naučne diskusije već do obračuna s prof. Rismondom. Zato sam ni kriva ni dužna završila i ja u njegovim očima kao splitski 'autonomaš'. Posve razumljivo da me ta kao ni slične 'odlike' koje mi pripisuje dr Radica – kao naivnost, nekompetentnost, nekritičnost itd. – ne pogađaju, jer ih je izrekao čovjek koji uopće nije mogao shvatiti što sam u svom članku napisala i to sam htjela kazati. Zato bih na kraju poželjela samo jedno: da se objektivna historijska nauka očisti od takvih samozvanih historičara koji u ime različitih 'izama' falsificiraju našu ionako premalo poznatu povijest srednjega vijeka. A ako dr Radica i dalje želi raspravljati o mediieviističkim problemima, onda neka prije nego što uđe u diskusiju nastoji bar toliko da probleme upozna i shvati. Ne ispuni li spomenute preduvjete teško da će se moći uključiti u ozbiljne naučne diskusije. I neka napada stručnu kritiku tek pošto je dobro upoznao struku. Inače će ostati diletant koji posize za srednjovjekovnim problemima s ne baš odviše bezazlenim namjerama«. ⁶³

Kritizirao se i nakladnik jer je knjigu *Ljudi i slike Dalmacije* objavio Pododbor Matice hrvatske Split. ⁶⁴

Sve u svemu, najbolji odgovor kritičarima Rismondo je učinio tako što je taj tekst o Tomi Arhiđakonju još dva puta publicirao, ukupno dakle četiri puta (1960. ⁶⁵, 1964. ⁶⁶, 1977. ⁶⁷ i 1979. ⁶⁸).

⁶³ Nada Klaić, »Diletantizam [Diskusija].« *Kolo. Časopis za književnost, umjetnost i kulturu* /n. s./ IV (CXXIV)/7-12 (1966): 102–103.

⁶⁴ M[iroslav] V[aupotić], »Izdavačka djelatnost Pododbora Matice hrvatske.« *Kolo. Časopis za književnost, umjetnost i kulturu* /n. s./ III (CXXIII) (1965) 3: 354–357.

⁶⁵ Toma Arhiđakon, *Kronika*, preveo / ex Latino vertit Vladimir Rismondo, Split: Muzej grada Splita (Izdanja Muzeja grada Splita / Editiones Musei urbis Aspalathi, sv./vol. 8./VIII.), 1960., str. 5–10.

⁶⁶ Vladimir Rismondo, *Ljudi i slike Dalmacije*, Split: Pododbor Matice hrvatske Split (Biblioteka suvremenih pisaca, knj. 24), 1964., str. 153–162.

⁶⁷ Toma Arhiđakon, *Kronika* [Kronika. Splitski rukopis / *Historia Salonitana. Codex Spalatensis*], uredio i preveo Vladimir Rismondo, Split: Čakavski sabor (Splitski književni krug. Svjedočanstva, knj. 1), 1977., str. 5–15.

⁶⁸ Vladimir Rismondo, *Oblici i slova*, izabrao i uredio Branko Bavčević, Split: Čakavski sabor (Splitski književni krug. Suvremenici, knj. 1), 1979., str. 148–156.

Drugo izdanje prijevoda Arhiđakonova djela publicirano je 1977. godine pod istim naslovom u izdanju Čakavskoga sabora u Splitu, kao prva knjiga u novopokrenutoj biblioteci *Splitski književni krug. Svjedočanstva*, ali s razlikom što je tada pridodan potpuni (umanjeni) faksimil *Splitskoga kodeksa* (*Codex Spalatensis*).⁶⁹ Pridodana je i kraća napomena vezana za *Splitski kodeks* Arhiđakonove *Kronike*, bibliografija izdanja Arhiđakonova djela te važnije literature o Tomi Arhiđakonu. Prikazujući to izdanje Z. Šešelj je u časopisu *Latina et Graeca* kritizirao što nije opremljeno kazalima/indeksima, tumačem i sinkronijskim tablicama te elementarnu bibliografiju i kratki popratni predgovor.⁷⁰

Rismonodova nastojanja da se drukčije razumijeva Toma Arhiđakon valorizirao je T. Raukar sljedećim riječima:

»Naporima V. Rismonda da se djelovanje Tome Arhiđakona tumači i ocjenjuje s motrišta njegova vremena, a ne s ideoloških pozicija modernog doba, priključila se i Nada Klaić u dvjema sintezama hrvatske povijesti (1971., 1976). Uza sve to, Toma Arhiđakon je do potkraj XX. stoljeća u biti ostao na marginama zanimanja suvremene hrvatske historiografije, pa su se tek na početku 90-ih godina istraživanja o Tomi Arhiđakonu i njegovu djelu napokon vidno intenzivirala, iskazujući preobrazbu u samim temeljima gledišta o splitskom kroničaru.«⁷¹

Sve je to nadograđeno novim integralnim pristupom i novim vrjednovanjem Arhiđakonova života i djela u doktoratu, a potom i u monografiji *Toma Arhiđakon i njegovo djelo. Rano doba hrvatske povijesti* (2002.) Mirjane Matijević Sokol.⁷²

Rismondov prijevod Arhiđakonova djela, toga najvažnijeg djela hrvatskoga srednjovjekovlja te dragocjenoga povijesnog izvora za hrvatsku i europsku medievistiku, ostao je referentan sve do 2003. godine kada je objavljeno kapitalno

⁶⁹ Toma Arhiđakon, *Kronika* [Kronika. Splitski rukopis / *Historia Salonitana. Codex Spalatensis*], uredio i preveo Vladimir Rismondo, Split: Čakavski sabor (Splitski književni krug. Svjedočanstva, knj. 1), 1977., str. 427. Prijevod djela: *Historia Salonitana* Tome Arhiđakona.

⁷⁰ Zlatko Šešelj, »Toma Arhiđakon: Kronika. Splitski književni krug; Svjedočanstva, knjiga 1. Čakavski sabor, Split, 1977.«, *Latina et Graeca* 11 (1978): 110–112.

⁷¹ Tomislav Raukar, *Studije o Dalmaciji u srednjem vijeku. Odabrane studije*, Split: Književni krug (Biblioteka znanstvenih djela, knj. 150), 2007., str. 216.

⁷² Mirjana Matijević Sokol, *Toma Arhiđakon i njegovo djelo. Rano doba hrvatske povijesti*, Jastrebarsko: Naklada Slap (Knjižnica hrvatske povijesti i kulture, knj. 3), 2002.

izdanje *Historia Salonitana: Thomae Archidiaconi, Historia Salonitanorum atque Spalatinorum pontificum* – Toma Arhiđakon, *Povijest salonitanskih i splitskih prvosvećenika*. Predgovor, latinski tekst, kritički aparat i prijevod na hrvatski jezik potpisuje Olga Perić, povijesni komentar Mirjana Matijević Sokol, a studiju *Toma Arhiđakon i njegovo djelo* Radoslav Katičić.⁷³ Također, tada je objavljeno i faksimilno izdanje *Splitskoga kodeksa* koje je izrađeno prema izvorniku iz arhiva splitske prvostolnice (signatura: KAS 623) iz druge polovice 13. stoljeća.⁷⁴ Tri godine poslije objavljeno je i englesko izdanje.⁷⁵

U opsežnoj studiji o Arhiđakonovu životu i djelu, napisanoj za potrebe novoga kritičkog izdanja latinskoga teksta i komentiranoga hrvatskog prijevoda djela *Historia Salonitana*, Radoslav Katičić ističe važnost Rismondova prijevoda, ali i njegovoga znanstvenog pristupa u uvodnome eseju. Vrijedi ovdje citirati navedenu ocjenu:

»Novo je gledanje prvi najavio Vladimir Rismondo. Bilo je to još 1960. u vremenu i prilikama koje nisu olakšavale takav nastup. Pritisak uobičajenih i stoga općeprihvaćenih shvaćanja bio je tada vrlo jak. Javnost, pa i znanstvena, Tomu je gotovo isključivo tumačila i doživljavala kao Latina, mrzitelja Hrvata i Hrvatske, koji za hrvatsku kulturnu baštinu predstavlja strano tijelo. To je shvaćanje bilo osobito zgusnuto u uvjetima totalitaristički nametane ideologije, koja je bila sklona kanonizirati ga jer joj je ono u više nego samo jednom pogledu odgovaralo. Rismondo je pak upravo tada preveo Tomino djelo prvi put na hrvatski, uspio ga izdati i popratio ogledom o Tomi. U njem je kao nikoji autor do tada uključio

⁷³ *Historia Salonitana: Thomae Archidiaconi, Historia Salonitanorum atque Spalatinorum pontificum* – Toma Arhiđakon, *Povijest salonitanskih i splitskih prvosvećenika*, predgovor, latinski tekst, kritički aparat i prijevod na hrvatski jezik Olga Perić, povijesni komentar Mirjana Matijević Sokol, studija *Toma Arhiđakon i njegovo djelo* Radoslav Katičić, Split: Književni krug (Biblioteka knjiga Mediterana, knj. 30), 2003.

⁷⁴ *Thomae Archidiaconi Historia Salonitanorum atque Spalatinorum pontificum*, faksimilno izdanje (*Splitskoga kodeksa*) izrađeno prema izvorniku iz Arhiva splitske prvostolnice (signatura: KAS 623) iz druge polovice XIII. stoljeća, priredili Radoslav Katičić, Mirjana Matijević Sokol i Olga Perić, Split: Književni krug (Knjiga Mediterana, knj. 31), 2003.

⁷⁵ *Thomae Archidiaconi Spalatensis Historia Salonitanorum atque Spalatinorum pontificum* – *Archdeacon Thomas of Split, History of the Bishops of Salona and Split*, Latin text by Olga Perić, Edited, translated and annotated by Damir Karbić, Mirjana Matijević Sokol and James Ross Sweeney, Budapest – New York: Central European University Press (Central European Medieval Texts, vol. 4), 2006.

Arhiđakona u ozračje njegova vremena, u okvir mentaliteta kakav je prevladavao u prvoj polovici 13. stoljeća. Gledajući unatrag, razabiremo da je taj Rismondov prijevod s uvodnim tekstom označio preokret u gledanju na velikoga splitskog povjesničara. Poduprla ga je i ugledna povjesničarka Nada Klaić.⁷⁶

Osim toga u popratnoj bilješci R. Katičić posebno zahvaljuje T. Raukaru što ga je »posebno upozorio na važnost koju Rismondov prijevod i njegov uvodni esej imaju u povijesti proučavanja Tome Arhiđakona i njegova djela (...).«⁷⁷

Nadalje, iste je godine (1977.) publicirana i vrlo vrijedna zbirka tekstova naslova *Legende i kronike* koju urednički potpisuju Vedran Gligo i Hrvoje Morović, a kao suradnici Cvito Fisković, Milan Ivanišević, Josip Posedel i Vladimir Rismondo.⁷⁸ Uz instruktivni predgovor,⁷⁹ Rismondno je za potrebe navedenoga djela preveo s latinskoga, napisao uvodne tekstove i uredio Madijevu *Historiju*⁸⁰ i Cutheisovu *Tabulu*.⁸¹

Prema riječima Z. Šešelja:

»(...) za nacionalnu su povijest ovi spomenici od prvorazrednog značaja. Priređivačima ovog izdanja možemo predbaciti uglavnom isto ono što smo im kao primjedbe uputili u povodu *Kronike* Tome

⁷⁶ Radoslav Katičić, Toma Arhiđakon i njegovo djelo, u: *Historia Salonitana: Thomae Archidiaconi, Historia Salonitanorum atque Spalatinorum pontificum – Toma Arhiđakon, Povijest salonitanskih i splitskih prvosvećenika*, predgovor, latinski tekst, kritički aparat i prijevod na hrvatski jezik Olga Perić, povijesni komentar Mirjana Matijević Sokol, studija »Toma Arhiđakon i njegovo djelo Radoslav Katičić«, Split: Književni krug (Biblioteka knjiga Mediterana, knj. 30), 2003., 424.

⁷⁷ Katičić, »Toma Arhiđakon i njegovo djelo«, 424, bilj. 208.

⁷⁸ *Legende i kronike*, ur. Vedran Gligo i Hrvoje Morović, suradnici Cvito Fisković, Milan Ivanišević, Josip Posedel i Vladimir Rismondo, Split: Čakavski sabor (Splitski književni krug. Svjedočanstva, knj. 2), 1977., str. 403.

⁷⁹ Vladimir Rismondo, »Predgovor«, u: *Legende i kronike*, ur. Vedran Gligo i Hrvoje Morović, suradnici Cvito Fisković, Milan Ivanišević, Josip Posedel i Vladimir Rismondo, Split: Čakavski sabor (Splitski književni krug. Svjedočanstva, knj. 2), 1977., str. 5–9.

⁸⁰ Miha Madijev de Barbazanis, »Historija«, preveo i uredio Vladimir Rismondo, u: *Legende i kronike*, ur. Vedran Gligo i Hrvoje Morović, Split: Čakavski sabor (Splitski književni krug. Svjedočanstva, knj. 2), 1977., 151–184; 363–386.

⁸¹ A Cutheis, »Tabula«, preveo i uredio Vladimir Rismondo, u: *Legende i kronike*, ur. Vedran Gligo i Hrvoje Morović, Split: Čakavski sabor (Splitski književni krug. Svjedočanstva, knj. 2), 1977., 185–202; 387–399.

Arhiđakona. Ovoj je knjizi, zbog raznolikosti građe, još jedan nedostatak slabo kazalo sadržaja na kraju knjige. Također bismo se upitali o nejasnim razlozima uvrštavanja originala samo uz neke prijevode, dok ih drugdje nema. Bez obzira na navedene nedostatke, sama pojava ovakve knjige treba da raduje sve prijatelje naše kulture, jer su dobili na jednom mjestu toliko vrijednih i zanimljivih tekstova razasutih širom Evrope prije ovog izdanja. Značenje ovakve knjige prelazi, dakle, okvire jedne struke i ona će naći, sigurni smo, svoje mjesto u najširim slojevima čitalaca.«⁸²

Publiciran je 1977. godine i njegov prijevod s talijanskoga *Povijest grada Trogira I.* u izdanju Čakavskoga sabora (*Splitski književni krug. Pisci XVII i XVIII stoljeća*, knj. 3, sv. 1). To je prijevod djela *Storia della città di Traù* hrvatskoga povjesničara Trogiranina Pavla Andreisa (oko 1610. – 1686.).⁸³ Prema Raukarovim riječima »Andreisovo djelo preveo je na hrvatski jezik V. Rismondo, unatoč nemalim teškoćama koje su mu zadavale manjkavosti izvornoga talijanskoga teksta, objelodanjena g. 1908, dodavši mu i kraći uvodni komentar o autoru«.⁸⁴

U drugome svesku *Povijesti grada Trogira II.* koji je tiskan 1978. godine, a uredili su ga Vedran Gligo i Vladimir Rismondo, nalaze se komentari i niz priloga nekolicine suradnika, a to su poimence bili Ivo Babić, Antun Cvitanić, Miroslav Kurelac, Hrvoje Morović, Vjeko Omašić i Tomislav Raukar.⁸⁵ Rismondo je napisao predgovor⁸⁶ te je sâm preveo Andreisove zabilježbe »Kronološka epitoma

⁸² Z[latko] Š[ešel], ***Legende i kronike. Splitski književni krug, Svjedočanstva, knjiga 2. Čakavski sabor, Split, 1977., *Latina et Graeca* 11 (1978): 113.

⁸³ Pavao Andreis, *Povijest grada Trogira I.*, preveo i uredio Vladimir Rismondo, Split: Čakavski sabor (Splitski književni krug. Pisci XVII i XVIII stoljeća, knj. 3, sv. 1), 1977., 400 str.

⁸⁴ Tomislav Raukar, »Od legendi srednjovjekovlja do početaka hrvatske historiografije (U povodu prva tri kola edicije Splitski književni krug, Split 1977–1979).«, *Historijski zbornik XXXI-XXXII/1978-1979* (1980): 401 (398–407).

⁸⁵ Pavao Andreis, *Povijest grada Trogira II. Komentari i prilozi*, uredili Vedran Gligo i Vladimir Rismondo, suradnici Ivo Babić, Antun Cvitanić, Miroslav Kurelac, Hrvoje Morović, Vjeko Omašić, Tomislav Raukar, Split: Čakavski sabor (Splitski književni krug. Pisci XVII i XVIII stoljeća, knj. 3, sv. 2), 1978., 415 str.

⁸⁶ Vladimir Rismondo, Predgovor., u: Pavao Andreis, *Povijest grada Trogira II. Komentari i prilozi*, uredili Vedran Gligo i Vladimir Rismondo, suradnici Ivo Babić, Antun Cvitanić, Miroslav Kurelac, Hrvoje Morović, Vjeko Omašić, Tomislav Raukar, Split: Čakavski sabor (Splitski književni krug. Pisci XVII i XVIII stoljeća, knj. 3, sv. 2), 1978., 5–6.

zgoda grada Trogira u Dalmaciji»⁸⁷ i »Razni zapisi o trogirskim obiteljima i njihovim slavnim djelima«. ⁸⁸ Također, priredio je poglavlje naslovljeno »Iz izvora za Andreisovu povijest grada Trogira«⁸⁹ te preveo Andreisov »Prijenos sv. Ivana, trogirskog biskupa« (Paolo Andreis, *Translazione di san Giovanni vescovo di Traù fatta li 4 maggio l'anno 1681.*).⁹⁰ Pomoglo mu je i poznavanje pomoćnih povijesnih znanosti. Djelo je opremljeno indeksom osobnih imena, popisom trogirskih biskupa i knezova te topografskim indeksom.

Problematika pak prevođenja povijesnih dokumenata s talijanskoga na hrvatski jezik⁹¹ ima svoje specifičnosti i neodgovorena pitanja kojima je Rismondo znao pronaći odgovor. Tako je u izdanju Književnoga kruga, kao šesta knjiga u nizu *Splitski književni krug. Svjedočanstva*, objavljen 1989. godine hrvatski prijevod publikacije Splićanina Vicka (Vincenza) Solitra (1820. – 1878.) *Povijesni dokumenti o Istri i Dalmaciji*, izvorno objavljene u Veneciji 1844. godine na talijanskome pod naslovom *Documenti storici sull'Istria e la Dalmazia* (vol. 1). Rismondo je preveo navedeno djelo koje sadrži skup izabranih povijesnih svjedočanstava o Istri i Dalmaciji kao što su »Posljednji krčki knez«, Giustinianov izvještaj o Dalmaciji 1575. godine, potom Dnevnik iz 1571. godine, različita

⁸⁷ Pavao Andreis, »Kronološka epitoma zgoda grada Trogira u Dalmaciji.« (preveo Vladimir Rismondo), u: Pavao Andreis, *Povijest grada Trogira II. Komentari i prilozi*, uredili Vedran Gligo i Vladimir Rismondo, suradnici Ivo Babić, Antun Cvitanić, Miroslav Kurelac, Hrvoje Morović, Vjeko Omašić, Tomislav Raukar, Split: Čakavski sabor (Splitski književni krug. Pisci XVII i XVIII stoljeća, knj. 3, sv. 2), 1978., 157–161.

⁸⁸ Pavao Andreis, »Razni zapisi o trogirskim obiteljima i njihovim slavnim djelima.« (preveo Vladimir Rismondo), u: Pavao Andreis, *Povijest grada Trogira II. Komentari i prilozi*, uredili Vedran Gligo i Vladimir Rismondo, suradnici Ivo Babić, Antun Cvitanić, Miroslav Kurelac, Hrvoje Morović, Vjeko Omašić, Tomislav Raukar, Split: Čakavski sabor (Splitski književni krug. Pisci XVII i XVIII stoljeća, knj. 3, sv. 2), 1978., 163–172.

⁸⁹ »Iz izvora za Andreisovu povijest grada Trogira.« (priredio Vladimir Rismondo), u: Pavao Andreis, *Povijest grada Trogira II. Komentari i prilozi*, uredili Vedran Gligo i Vladimir Rismondo, suradnici Ivo Babić, Antun Cvitanić, Miroslav Kurelac, Hrvoje Morović, Vjeko Omašić, Tomislav Raukar, Split: Čakavski sabor (Splitski književni krug. Pisci XVII i XVIII stoljeća, knj. 3, sv. 2), 1978., 173–312.

⁹⁰ Pavao Andreis, »Prijenos sv. Ivana, trogirskog biskupa.« (preveo Vladimir Rismondo), u: Pavao Andreis, *Povijest grada Trogira II. Komentari i prilozi*, uredili Vedran Gligo i Vladimir Rismondo, suradnici Ivo Babić, Antun Cvitanić, Miroslav Kurelac, Hrvoje Morović, Vjeko Omašić, Tomislav Raukar, Split: Čakavski sabor (Splitski književni krug. Pisci XVII i XVIII stoljeća, knj. 3, sv. 2), 1978., 313–372.

⁹¹ Usp. o tome: Ljerka Šimunković, *Problematica prevođenja povijesnih dokumenata na talijanskom jeziku*, Zadar: Sveučilište u Zadru (Udžbenici Sveučilišta u Zadru – Manualia Universitatis studiorum Iadertinae), 2018.

pisma rektorā, zatim pisma Selima II., kliškoga sandžaka i Ćevan bega, izvještaji o zauzeću Klisa, o novigradskoj i vranskoj pobjedi, o ustupanju Općine Župa Mlečanima, o zauzeću Nadina i drugih tvrđava, izvještaji o zauzeću Zemunika, o zauzeću i razaranju Skradina, o turskome pljačkanju pod Splitom 1667. godine i o splitskoj trgovini u 16. stoljeću. Prijevod je opremio uvodnom riječju, bilješkom o V. Solitru, napomenom o prijevodu te kazalom osobnih imenā.⁹²

Ocjenjujući objavu hrvatskoga prijevoda navedene zbirke Lovorka Čoralić kao nadasve pozitivno obilježje istaknula je »uspješnu sačuvanost jezičnog izraza kako samih dokumenata, tako i bilježaka V. Solitra«, ali je kao zamjerku naglasila nedostatak kritičkoga komentara u vidu kratkih biografija, glosara temeljnih pojmova i događaja te izostanak indeksa geografskih imenā.⁹³ Unatoč opravdanim napomenama, Solitrova je zbirka dobro došla u korpusu povijesnih izvora za Istru i Dalmaciju.

Posljednji, ali uistinu veliki Rismondov poduhvat priređivanja i publiciranja diplomatičkoga i drugoga gradiva za splitsku povijest jest rad na obimnome rukopisu naslova *Libro d'oro della comunita' di Spalato*, tj. *Zlatna knjiga grada Splita*. To je zbornik isprava splitske povijesti nastalih za mletačke uprave od 1420. do 1797. godine.⁹⁴ Rismond je inicirao da se navedeno djelo priredi za tisak i prevede na hrvatski jezik. Štoviše, on je bio »ne samo idejni začetnik ovog projekta, već i prvi financijer i prvi prevoditelj«.⁹⁵

Prvi svezak *Zlatne knjiga grada Splita – Liber aureus communitatis Spalati – Libro d'oro della comunita' di Spalato* objavljen je 1996., a sadrži građu od 1420.

⁹² Vicko Solitro, *Povijesni dokumenti o Istri i Dalmaciji*, preveo i uredio Vladimir Rismondo, Split: Književni krug (Splitski književni krug. Svjedočanstva, knj. 6), 1989.

⁹³ Lovorka Čoralić, »Vicko Solitro: Povijesni dokumenti o Istri i Dalmaciji (preveo i uredio Vladimir Rismondo), Split 1989, str. 353.« *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* 23 (1990): 287–288.

⁹⁴ Antun Cvitanić, »Zlatna knjiga grada Splita kao vrelo splitskoga statutarnog prava.«, *Kulturna baština* 28-29 (1997): 133–146.

⁹⁵ Ljerka Šimunković, »*Libro d'oro – Zlatna knjiga grada Splita*«, u: *Zlatna knjiga grada Splita*, svezak II. Zbornik isprava iz splitske povijesti nastalih za mletačke vladavine od 1420. do 1797. godine. Svezak II. sadrži isprave od 1600. do 1797. Talijanske dokumente transkribirala, prevela i za tisak priredila Ljerka Šimunković. Latinske dokumente transkribirao, preveo i za tisak priredio Marin Berket, Split: Književni krug (Biblioteka Knjiga Mediterana 45), 2006., str. 8–9 (7–9).

do 1600. godine.⁹⁶ Opsežan predgovor ediciji potpisuje Antun Cvitanić, a zatim slijedi tekst s regestima i kritičkim aparatom. Latinske dokumente prepisali su, preveli i za tisak priredili Vedran Gligo i Marin Berket dok su talijanske dokumente prepisali, preveli i za tisak priredili Vladimir Rismondo i Ljerka Šimunković.⁹⁷ Drugi svezak sadrži dokumente od 1600. do 1797. godine, a publiciran je 2006. godine.⁹⁸ Priredili su ga Ljerka Šimunković (transkribirala, prevela i za tisak priredila talijanske dokumente) i Marin Berket (transkribirao, preveo i za tisak priredio latinske dokumente). To, u egdotičkome i filološkome pogledu, uzorno diplomatsko izdanje opremljeno je svim pomagalima (*index regestorum, personarum, locorum, rerum*)⁹⁹ i drugim korisnim prilogima.

ZAKLJUČAK

Vladimir Rismondo (ml.), kome se autor ovih redaka obratio da mu pomogne s biografijom Vladimira Rismonda (st.), konstatirao je ispravno da je historičarski rad V. Rismonda »(...) u kolektivnoj – posebno splitskoj – memoriji ostao zapamćen uglavnom kao likovni kritičar i neka vrsta lokalnog dalmatinskog polihistora, a mnogo manje kao povjesničar koji se doista bavio prevodeњem i objavljivanjem izvornih dokumenata.« Nastavlja: »Kako je i ta kolektivna memorija vremenom izbljedom, a i poumirali su njegovi bivši đaci ili studenti, tako je i moj djed više-manje pao u zaborav«.¹⁰⁰ Autor se ovoga rada slaže s po-

⁹⁶ *Zlatna knjiga grada Splita*, svezak I. Latinske dokumente prepisali, preveli i za tisak priredili Vedran Gligo i Marin Berket. Talijanske dokumente prepisali, preveli i za tisak priredili Vladimir Rismondo i Ljerka Šimunković, Split: Književni krug (Biblioteka Knjiga Mediterana 14), 1996.

⁹⁷ Vladimir Rismondo – Ljerka Šimunković, »Uvodna riječ o ispravama na talijanskom jeziku«, u: *Zlatna knjiga grada Splita*, svezak I. Latinske dokumente prepisali, preveli i za tisak priredili Vedran Gligo i Marin Berket. Talijanske dokumente prepisali, preveli i za tisak priredili Vladimir Rismondo i Ljerka Šimunković, Split: Književni krug (Biblioteka Knjiga Mediterana 14), 1996., str. 45–48.

⁹⁸ *Zlatna knjiga grada Splita*, svezak II. Zbornik isprava iz splitske povijesti nastalih za mletačke vladavine od 1420. do 1797. godine. Svezak II. sadrži isprave od 1600. do 1797. Talijanske dokumente transkribirala, prevela i za tisak priredila Ljerka Šimunković. Latinske dokumente transkribirao, preveo i za tisak priredio Marin Berket, Split: Književni krug (Biblioteka Knjiga Mediterana 45), 2006.

⁹⁹ *Index rerum* izostavljen je u drugom svesku.

¹⁰⁰ Odgovor na dobivenu e-poštu 5. listopada 2023. koju je poslao dr. sc. Vladimir Rismondo (ml.), izvanredni sveučilišni profesor Akademije za umjetnost i kulturu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, na čemu mu zahvaljujem.

tonjom konstatacijom da se zaboravilo prof. V. Rismonda iako je puno toga dobrog i korisnog napravio za splitsku povijest te hrvatsku historiografiju u cjelini, dakako u skladu s njezinim razvojem i ondašnjim metodološkim obrascima. Ovim se radom nastojalo ukazati upravo na to, ali i prikazati obimnost i kvalitetu njegovoga opusa, tj. prikazati Rismondove doprinose razvitku pomoćnih povijesnih znanosti i hrvatske historiografije, napose njegov rad na izdavanju splitske diplomatske građe te priređivanju i prevođenju povijesnih djela.

Fotografija 1: Vladimir Rismondo (1902. – 1994.)

PRILOG:

Popis radova Vladimira Rismonda
koji se odnose na pomoćne povijesne znanosti i
hrvatsku srednjovjekovnu i ranonovovjekovnu povijest

Pomorski Split druge polovine XIV st. Notarske imbrevijature, u redakciji Vladimira Rismonda, Split: Muzej grada Splita (Izdanje Muzeja grada Splita, sv. 5.), 1954., str. [3]–120.

Toma Arhiđakon, *Kronika*, preveo / ex Latino vertit Vladimir Rismondo, Split: Muzej grada Splita (Izdanja Muzeja grada Splita / Editiones Musei urbis Aspalathi, sv./vol. 8./VIII.), 1960., str. 120. Prijevod djela: *Historia Salonitana* Tome Arhiđakona.

»Markulin Slovetić u svijetlu nekoliko notarskih spisa.«, u: Srećko Diana – Benedikta Zelić-Bučan – Vladimir Rismondo – Danica Božić-Bužančić, *Četiri priloga*, Split: Historijski arhiv Split (Izdanja Historijskog arhiva – Split, sv. 2), 1960., str. [69]–79.

Ljudi i slike Dalmacije, Split: Pododbor Matice hrvatske Split (Biblioteka suvremenih pisaca, knj. 24), 1964., str. 216.

»Registar notara Nikolela iz Agubija.«, u: *Izdanje Historijskog arhiva u Splitu*, sv. 5., ur. Ante Palavršić, Split: Historijski arhiv u Splitu, 1965., str. 5–64. N. B.: u sadržaju se matične publikacije naslov ovoga rada navodi kao: »Registar notara Nikole iz Augubija«.

»Maren Mihajlovič Frejdenberg, Srednjovjekovni dalmatinski grad i društveni tipovi.« *Mogućnosti. Književnost, umjetnost, kulturni problemi* XIX/1 (1972): 86–101. (S ruskoga preveo Vladimir Rismondo)

»Registar splitskog notara Jakova de Penna (1411 – 1412).«, u: *Građa i prilozi za povijest Dalmacije* (Izdanje Historijskog arhiva u Splitu, sv. 8.), ur. Ante Palavršić, Split: Historijski arhiv u Splitu, 1974., str. 7–55.

»Trogirsko i splitsko zaleđe u nekim dokumentima iz druge polovine XIV i početka XV stoljeća.« *Radovi* (Sveučilišta u Splitu, Filozofski fakultet - Zadar). Razdio filoloških znanosti (9). Razdio društvenih znanosti (6) 14-15/1975-1976 /= O dvadesetoj obljetnici Fakulteta/ (1976) 14-15: 487–496. (Riassunto: *Il retroterra di Trogir e di Split in alcuni documenti risalenti alla seconda metà del XIV e all'inizio del XV secolo*).

»Iz knjiga splitskih srednjovjekovnih notara.«, u: *Građa i prilozi za povijest Dalmacije* (Izdanje Historijskog arhiva u Splitu, sv. 9.), ur. Ante Palavršić, Split: Historijski arhiv u Splitu, 1977., str. 203–225 (Résumé).

»Listajući knjige splitskih srednjovjekovnih notara.« *Radovi Pedagoške akademije /Split/* 2 (1977): 219–233.

Toma Arhidakon, *Kronika* [Kronika. Splitski rukopis / *Historia Salonitana. Codex Spalatensis*], uredio i preveo Vladimir Rismondo, Split: Čakavski sabor (Splitski književni krug. Svjedočanstva, knj. 1), 1977., str. 427. Prijevod djela: *Historia Salonitana* Tome Arhidakona.

Legende i kronike, ur. Vedran Gligo i Hrvoje Morović, suradnici Cvito Fisković, Milan Ivanišević, Josip Posedel i Vladimir Rismondo, Split: Čakavski sabor (Splitski književni krug. Svjedočanstva, knj. 2), 1977., str. 403.

»Predgovor.«, u: *Legende i kronike*, ur. Vedran Gligo i Hrvoje Morović, suradnici Cvito Fisković, Milan Ivanišević, Josip Posedel i Vladimir Rismondo, Split: Čakavski sabor (Splitski književni krug. Svjedočanstva, knj. 2), 1977., str. 5–9.

Miha Madijev de Barbazanis, *Historija*, preveo i uredio Vladimir Rismondo, u: *Legende i kronike*, ur. Vedran Gligo i Hrvoje Morović, Split: Čakavski sabor (Splitski književni krug. Svjedočanstva, knj. 2), 1977., 151–184; 363–386.

A Cutheis, *Tabula*, preveo i uredio Vladimir Rismondo, u: *Legende i kronike*, ur. Vedran Gligo i Hrvoje Morović, Split: Čakavski sabor (Splitski književni krug. Svjedočanstva, knj. 2), 1977., 185–202; 387–399.

Pavao Andreis, *Povijest grada Trogira I*, preveo i uredio Vladimir Rismondo, Split: Čakavski sabor (Splitski književni krug. Pisci XVII i XVIII stoljeća, knj. 3, sv. 1), 1977., 400 str. Prijevod djela: Pavao Andreis, *Storia della città di Traù*.

Pavao Andreis, *Povijest grada Trogira II. Komentari i prilozi*, uredili Vedran Gligo i Vladimir Rismondo, suradnici Ivo Babić, Antun Cvitanić, Miroslav Kurelac, Hrvoje Morović, Vjeko Omašić i Tomislav Raukar, Split: Čakavski sabor (Splitski književni krug. Pisci XVII i XVIII stoljeća, knj. 3, sv. 2), 1978., 415 str.

»Predgovor.«, Pavao Andreis, *Povijest grada Trogira II. Komentari i prilozi*, uredili Vedran Gligo i Vladimir Rismondo, suradnici Ivo Babić, Antun Cvitanić, Miroslav Kurelac, Hrvoje Morović, Vjeko Omašić i Tomislav Raukar, Split: Čakavski sabor (Splitski književni krug. Pisci XVII i XVIII stoljeća, knj. 3, sv. 2), 1978., 5–6.

Pavao Andreis, »Kronološka epitoma zgoda grada Trogira u Dalmaciji« (preveo Vladimir Rismondo), u: Pavao Andreis, *Povijest grada Trogira II. Komentari i prilozi*, uredili Vedran Gligo i Vladimir Rismondo, suradnici Ivo Babić, Antun Cvitanić, Miroslav Kurelac, Hrvoje Morović, Vjeko Omašić i Tomislav Raukar, Split: Čakavski sabor (Splitski književni krug. Pisci XVII i XVIII stoljeća, knj. 3, sv. 2), 1978., 157–161.

Pavao Andreis, »Razni zapisi o trogirskim obiteljima i njihovim slavnim djelima.« (preveo Vladimir Rismondo), u: Pavao Andreis, *Povijest grada Trogira II. Komentari i prilozi*, uredili Vedran Gligo i Vladimir Rismondo, suradnici Ivo Babić, Antun Cvitanić, Miroslav Kurelac, Hrvoje Morović, Vjeko Omašić i Tomislav Raukar, Split: Čakavski sabor (Splitski književni krug. Pisci XVII i XVIII stoljeća, knj. 3, sv. 2), 1978., 163–172.

»Iz izvora za Andreisovu povijest grada Trogira.« (priredio Vladimir Rismondo), u: Pavao Andreis, *Povijest grada Trogira II. Komentari i prilozi*, uredili Vedran Gligo i Vladimir Rismondo, suradnici Ivo Babić, Antun Cvitanić, Miroslav Kurelac, Hrvoje Morović, Vjeko Omašić i Tomislav Raukar, Split: Čakavski sabor (Splitski književni krug. Pisci XVII i XVIII stoljeća, knj. 3, sv. 2), 1978., 173–312.

Pavao Andreis, »Prijenos sv. Ivana, trogirskog biskupa.« (preveo Vladimir Rismondo), u: Pavao Andreis, *Povijest grada Trogira II. Komentari i prilozi*, uredili Vedran Gligo i Vladimir Rismondo, suradnici Ivo Babić, Antun Cvitanić, Miroslav Kurelac, Hrvoje Morović, Vjeko Omašić i Tomislav Raukar, Split: Čakavski sabor (Splitski književni krug. Pisci XVII i XVIII stoljeća, knj. 3, sv. 2), 1978., 313–372. Prijevod djela: Paolo Andreis, *Translazione di san Giovanni vescovo di Traù fatta li 4 maggio l'anno 1681*.

Oblici i slova, izabrao i uredio Branko Bavčević, Split: Čakavski sabor (Splitski književni krug. Suvremenici, knj. 1), 1979., str. 372. »Predgovor« / Branko Bavčević, str. 7–12.

»Prilike na trogirsko-turskoj granici početkom tridesetih godina XVII stoljeća.« *Mogućnosti. Književnost, umjetnost, kulturni problemi XXVII/10-11* (1980): 1125–1131.

»Nekoliko trogirskih dokumenata iz XV, XVI i XVII stoljeća.« *Radovi* (Sveučilište u Splitu, Filozofskog fakulteta u Zadru. OOUR Prirodoslovno-matematičkih znanosti i odgojnih područja u Splitu) I(III)/1983-1984 (1984) I(III): 43–84. (Riassunto)

Vicko Solitro, *Povijesni dokumenti o Istri i Dalmaciji*, preveo i uredio Vladimir Rismondo, Split: Književni krug (Splitski književni krug. Svjedočanstva, knj. 6), 1989., str. 363. Prijevod djela: Vicko Solitro, *Documenti storici sull'Istria e la Dalmazia* (vol. 1, Venezia, 1844.).

Zlatna knjiga grada Splita, svezak I. Latinske dokumente prepisali, preveli i za tisak priredili Vedran Gligo i Marin Berket. Talijanske dokumente prepisali, preveli i za tisak priredili Vladimir Rismondo i Ljerka Šimunković, Split: Književni krug (Biblioteka Knjiga Mediterana 14), 1996., str. 743.

Vladimir Rismondo – Ljerka Šimunković, »Uvodna riječ o ispravama na talijanskom jeziku.«, u: *Zlatna knjiga grada Splita*, svezak I. Latinske dokumente prepisali, preveli i za tisak priredili Vedran Gligo i Marin Berket. Talijanske dokumente prepisali, preveli i za tisak priredili Vladimir Rismondo i Ljerka Šimunković, Split: Književni krug (Biblioteka Knjiga Mediterana 14), 1996., str. 45–48.

IZVORI:

Državni arhiv Srbije (Државни архив Србије), fond Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu (oznaka G-208), Delovodni protokol Filozofskog fakulteta, *Rismondo, Vladimir* (1925. – 1928.).

LITERATURA:

Ančić, Mladen, »Splitski i Zadarski kaptol kao 'vjerodostojna mjesta'«, *Fontes. Izvori za hrvatsku povijest* 11 (2005): 11–77.

Andrić, Tonija, »Prilog metodologiji istraživanja obrtničke svakodnevnice: primjer Splita u kasnom srednjem vijeku.«, u: *Zbornika radova s Prve medievističke znanstvene radionice u Rijeci*, ur. Kosana Jovanović i Suzana Miljan, Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci (e - izdanja [ISBN – 978-953-7975-10-4]), 2014., str. 31–54 – dostupno na: <http://www.ffri.uniri.hr/hr/povjerenstva-i-odbori/izdavacka-djelatnost.html>.

Andrić, Tonija, *Život u srednjovjekovnom Splitu. Svakodnevica obrtnika u 14. i 15. stoljeću*, Zagreb – Split: Hrvatski institut za povijest (Biblioteka Hrvatska povjesnica. III. Monografije i studije 79) i Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta u Splitu, 2018.

Andrić, Tonija, »Brodarstvo kasnosrednjovjekovnog Splita. Brodograditelji i brodovlasnici kao dio onodobne društvene elite.«, u: *Pomorski Split do početka XX. stoljeća. Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa održanog u Splitu 26. i 27. rujna 2016.*, ur. Nenad Cambi i Arsen Duplančić, Split: Književni krug (Biblioteka Knjiga Mediterana 108), 2019., 157–183.

Anzulović, Neda, »Bibliografija radova Vladimira Rismonda (1919-1991).« *Mogućnosti XXXIX/8-9-10* /= »Vladimiru Rismondu o devedesetoj obljetnici«/ (1992): 595–607.

Barić, Nikica, »Vladan Desnica – novi prilozi za biografiju.« *Pilar. Časopis za društvene i humanističke studije* VIII/15(1)-16(2) (2013): 9–67.

Cvitanić, Antun, »Zlatna knjiga grada Splita kao vrelo splitskoga statutarnog prava.« *Kulturna baština* 28-29 (1997): 133–146.

Čoralić, Lovorka, »Vicko Solitro: Povijesni dokumenti o Istri i Dalmaciji (preveo i uredio Vladimir Rismondo), Split 1989, str. 353.« *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu* 23 (1990): 285–288.

Dvadeseta godišnjica Pedagoške akademije u Splitu, ur. Živko Jeličić, Vladimir Rismondo, Dušan Berić, Split: Pedagoška akademija – Split (Posebna izdanja 3), 1965. Poseban otišak iz: *Školski vjesnik* XV/3-4 (1965).

Galović, Tomislav, »Tomislav Raukar (1933–2020) – hrvatski i europski medievist i intelektualac.« *Hrvatska revija – časopis Matice hrvatske za književnost, umjetnost i kulturu življenja* XX (2020) 3: 41–44.

Historia Salonitana: Thomae Archidiaconi, Historia Salonitanorum atque Spalatinorum pontificum – Toma Arhiđakon, Povijest salonitanskih i splitskih prvosvećenika, predgovor, latinski tekst, kritički aparat i prijevod na hrvatski jezik Olga Perić, povijesni komentar Mirjana Matijević Sokol, studija *Toma Arhiđakon i njegovo djelo* Radoslav Katičić, Split: Književni krug (Biblioteka knjiga Mediterana, knj. 30), 2003.

Ivanišević, Milan, »Sprijateljeni mediteranskim suncem, *Mogućnosti XXXIX/8-9-10* /= »Vladimiru Rismondu o devedesetoj obljetnici«/ (1992): 643–655.

Jakelić, Frane, »Razvojni put Pedagoške akademije u Splitu.« *Radovi Pedagoške akademije /Split/ 1* (1975): 5–37.

Karaman, Igor, »Izdanja notarskih knjiga Trogira, Kotora i Dubrovnika.« *Historijski zbornik V/1-2* (1952): 201–203.

Kečkemet, Duško, *Bibliografija o Splitu (1. dio)*, Split: Muzej grada Splita (Izdanje Muzeja grada Splita / Editiones Musei urbis Aspalathi, sv./vol. 6./VI.), 1955.

Klaić, Nada, »Čudne hipoteze o splitskom arhiđakonu Tomi i njegovu djelu (U povodu članka 'Čudne hipoteze o neprijatelju Hrvata' dra Branka Radice u 'Telegramu' od 7. V 1965.)«, *Telegram. Jugoslavenske novine za društvena i kulturna pitanja /Zagreb/ 267* (11. lipnja 1965.): 2.

Klaić, Nada, »Diletantizam [Diskusija].« *Kolo. Časopis za književnost, umjetnost i kulturu /n. s./ IV (CXXIV)/7-12* (1966): 102–103.

Kozličić, Mithad – Kasalo, Branko, *Studij povijesti u Zadru 1956. – 2016.*, Zadar: Sveučilište u Zadru, 2016.

Kudrjavcev, Anatolij, »Pjevač nad uzaludnošću (poetska misija Vladimira Rismonda).« *Mogućnosti XXXIX/8-9-10* /= »Vladimiru Rismondu o devedesetoj obljetnici«/ (1992): 624–627.

Matijević Sokol, Mirjana, »Regimen Latinorum Arhiđakona Tome u teoriji i praksi.« *Historijski zbornik LII* (1999): 17–32.

Matijević Sokol, Mirjana, *Toma Arhiđakon i njegovo djelo. Rano doba hrvatske povijesti*, Jastrebarsko: Naklada Slap (Knjižnica hrvatske povijesti i kulture, knj. 3), 2002.

Nikolić Jakus, Zrinka, *Uvod u studij povijesti. Historiografski praktikum*, drugo dopunjeno izdanje, Zagreb: Leykam international (Uvodi), 2012.

Pomorski Split do početka XX. stoljeća. Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa održanog u Splitu 26. i 27. rujna 2016., ur. Nenad Cambi i Arsen Duplančić. Split: Književni krug (Biblioteka Knjiga Mediterana 108), 2019.

Prijatelj, Kruno, »Vladimir Rismondo kao likovni kritičar.« *Mogućnosti XXXIX/8-9-10* /= »Vladimiru Rismondu o devedesetoj obljetnici«/ (1992): 628–635.

Radica, Branko, »Čudne hipoteze o neprijatelju Hrvata.« *Telegram. Jugoslavenske novine za društvena i kulturna pitanja* /Zagreb/ 262 (7. svibnja 1965.): 2.

Radica, Branko, »Meditranska orijentacija – tendenciozna kamuflaža.« *Kolo. Časopis za književnost, umjetnost i kulturu* /n. s./ IV (CXXIV)/2 (1966): 217–229.

Radoslav Katičić, »Toma Arhiđakon i njegovo djelo.«, u: *Historia Salonitana: Thomae Archidiaconi, Historia Salonitanorum atque Spalatinorum pontificum – Toma Arhiđakon, Povijest salonitanskih i splitskih prvosvećenika*, predgovor, latinski tekst, kritički aparat i prijevod na hrvatski jezik Olga Perić, povijesni komentar Mirjana Matijević Sokol, studija *Toma Arhiđakon i njegovo djelo* Radoslav Katičić, Split: Književni krug (Biblioteka knjiga Mediterana, knj. 30), 2003., 329–440.

Raukar, Tomislav, M. Zjačić, »Spisi zadarskih bilježnika Henrika i Creste Tarallo 1279–1308, Zadar 1959; M. Zjačić – J. Stipišić, Spisi zadarskih bilježnika Ivana Qualis, Nikole pok. Ivana, Gerarda iz Padove 1296–1337, Zadar 1969.«, *Historijski zbornik XXIII-XXIV/1970-1971* (1972): 486–490.

Raukar, Tomislav, V. Rismondo, »Registar splitskog notara Jakova de Penna (1411–1412).« Izdanje Historijskog arhiva u Splitu, sv. 8, Split 1974, 7-55., *Historijski zbornik XXVII-XXVIII/1974-1975* (1976): 445–448.

Raukar, Tomislav, »Od legendi srednjovjekovlja do početaka hrvatske historiografije (U povodu prva tri kola edicije Splitski književni krug, Split 1977–1979).«, *Historijski zbornik XXXI-XXXII/1978-1979* (1980): 398–407.

Raukar, Tomislav, *Studije o Dalmaciji u srednjem vijeku. Odabrane studije*, Split: Književni krug (Biblioteka znanstvenih djela, knj. 150), 2007.

Rismondo, Vladimir, *Ljudi i slike Dalmacije*, Split: Pododbor Matice hrvatske Split (Biblioteka suvremenih pisaca, knj. 24), 1964., str. 216.

Rismondo, Vladimir, »Povodom napisa 'Čudne hipoteze o neprijatelju Hrvata' u rubrici 'Pisma uredništvu' zagrebačkog 'Telegrama'.« *Mogućnosti. Književnost, umjetnost, kulturni problemi* XII/6 (1965): 668–669.

Rismondo, Vladimir, »Split u klasičnoj tradiciji.«, u: *290 godina Klasične gimnazije u Splitu 1700 – 1990.*, gl. ur. Stanko Piplović, Split: Književni krug, 1990., str. 11-15 s 2 sl.

Rismondo, Vladimir, »Don Frane Bulić. Govor u povodu predstavljanja njegovih »Izabranih spisa« (1984).«, *Mogućnosti* XXXIX/8-9-10 /= »Vladimiru Rismondu o devedesetoj obljetnici«/ (1992): 613–614.

Rismondo, Vladimir, »Ličnost Ljube Karamana. Govor u povodu predstavljanja njegovih »Izabranih spisa« (1986).«, *Mogućnosti* XXXIX/8-9-10 /= »Vladimiru Rismondu o devedesetoj obljetnici«/ (1992): 615–617.

Rismondo, Vladimir, »Uspomene na don Ivana Delallea (prema fono-zapisu).« *Vartal. Časopis za kulturu, društvena i gospodarska pitanja* /Trogir/ I/2 (1992): 15–17.

Rismondo, Vladimir, v. i *Prilog: Popis radova Vladimira Rismonda koji se odnose na pomoćne povijesne znanosti i hrvatsku srednjovjekovnu i ranonovovjekovnu povijest*.

Rismondo (ml.), Vladimir, »Vladan Desnica u izvorima iz obiteljskog arhiva profesora Vladimira Rismonda st. iz Splita«, u: *Vladan Desnica i Split 1920. – 1945. Zbornik radova sa znanstvenog skupa Desničini susreti 2014.*, ur. Drago Roksandić i Ivana Cvijović Javorina, Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet – Centar za komparativno-historijske i interkulturene studije (Biblioteka Desničini susreti, sv. 13), Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, FF press, 2015., str. 73–86 s 7 sl.

Stipišić, Jakov, »Razvoj splitske notarske kancelarije.« *Zbornik Historijskog instituta JAZU u Zagrebu* 1 (1954): 111–123.

Stipišić, Jakov, *Pomoćne povijesne znanosti u teoriji i praksi: latinska paleografija, opća diplomatika, kronologija, rječnik kratica*, III. izdanje, Zagreb: Školska knjiga, 1991.

Š[ešelj], Z[latko], ***Legende i kronike. Splitski književni krug, Svjedočanstva, knjiga 2. Čakavski sabor, Split, 1977.«, *Latina et Graeca* 11 (1978): 112–113.

Šešelj, Zlatko, »Toma Arhidakon: Kronika. Splitski književni krug; Svjedočanstva, knjiga 1. Čakavski sabor, Split, 1977.«, *Latina et Graeca* 11 (1978): 110–112.

Šimunković, Ljerka, *Problematika prevođenja povijesnih dokumenata na talijanskom jeziku*, Zadar: Sveučilište u Zadru (Udžbenici Sveučilišta u Zadru – Manualia Universitatis studiorum Iadertinae), 2018.

Šimunković, Ljerka, *Libro d'oro – Zlatna knjiga grada Splita*, u: *Zlatna knjiga grada Splita*, svezak II. Zbornik isprava iz povijesti grada Splita nastalih u razdoblju mletačke vladavine od 1420. do 1797. godine. Svezak II. sadrži isprave od 1600. do 1797. Talijanske dokumente transkribirala, prevela i za tisak priredila Ljerka Šimunković. Latinske dokumente transkribirao, preveo i za tisak priredio Marin Berket, Split: Književni krug (Biblioteka Knjiga Mediterana 45), 2006., str. 7–9.

Škunca, Mirjana, »Neobično suglasje.« *Mogućnosti XXXIX/8-9-10* /= »Vladimiru Rismondu o devedesetoj obljetnici«/ (1992): 656–662.

Thomae Archidiaconi Historia Salonitanorum atque Spalatinorum pontificum, faksimilno izdanje (*Splitskoga kodeksa*) izrađeno prema izvorniku iz Arhiva splitske prvostolnice (signatura: KAS 623) iz druge polovice XIII. stoljeća, priredili Radoslav Katičić, Mirjana Matijević Sokol i Olga Perić, Split: Književni krug (Knjiga Mediterana, knj. 31), 2003.

Thomae Archidiaconi Spalatensis Historia Salonitanorum atque Spalatinorum pontificum – Archdeacon Thomas of Split, History of the Bishops of Salona and Split, Latin text by Olga Perić, Edited, translated and annotated by Damir Karbić, Mirjana Matijević Sokol and James Ross Sweeney, Budapest – New York: Central European University Press (Central European Medieval Texts, vol. 4), 2006.

Tomić, Radoslav, »Rismondo, Vladimir, povjesničar i lik. kritičar (Makarska, 11. IX. 1902 – Split, 8. I. 1994).«, *Hrvatska likovna enciklopedija*, sv. 6 (Pric – Soki), prir. Zdenka Ožić, Ozana Martinčić, Bojana Franić, Zagreb: Leksikografski zavod »Miroslav Krleža« i Vjesnik, 2005., s. v. (70)

V[aupotić], M[iroslav], »Izdavačka djelatnost Pododbora Matice hrvatske.« *Kolo. Časopis za književnost, umjetnost i kulturu* /n. s./ III (CXXIII) (1965) 3: 354–357.

»Vladimiru Rismondu o devedesetoj obljetnici.« *Mogućnosti* XXXIX/8-9-10 (1992): 593–692.

Vrančić, Josip, Radnici Filozofskog fakulteta 1956–1976.«, u: *Dvadeset godina Filozofskoga fakulteta u Zadru 1956-1976*, ur. Heda Festini et al., Zadar: Sveučilište u Splitu – Filozofski fakultet Zadar, 1976., str. 13–28.

Summary

Contributions of Vladimir Rismondo (1902 – 1994) on the development of auxiliary sciences of history and Croatian historiography (his work on publishing of diplomatics sources and historical works)

Croatian historian, translator and art critic Vladimir Rismondo (Makarska, 1902. – Split, 1994.) has left a significant mark in Croatian historiography, both in translating historiographic works and editing diplomatics sources. After finishing elementary (public) school in Makarska, he enrolled The Classical Gymnasium in Split. After graduating in 1920, he decided to begin his studies, first at Faculty of Humanities in Vienna, then at Faculty of Humanities in Zagreb and eventually at Faculty of Humanities in Belgrade, where he majored in comparative literature, history and art history in 1928. Even before he formally finished his studies, V. Rismondo had arrived back to Split, where he was hired as a professor in gymnasium »Realka«, at the time male gymnasium in Split. He held that position for 20 years (from 1927 to 1946). After this employment, in 1946 he was granted the position of a lecturer at Pedagogical Academy in Split which opened its doors the year before. He remained there as a lecturer, teaching world and national history, until he retired in 1974. Meanwhile, while he was engaged with his work in Split, Rismondo started teaching, as a part – time senior lecturer, another course, Mediaeval World History at the department of History of Faculty of Humanities in Zadar, at the time part of the University in Zagreb (and from 1974 part of University in Split). His historiographic work was founded on researching, editing and translating. His contribution to the development of auxiliary sciences of history is remarkable, especially in the field of researching and publishing notarial material from Split. Moreover, Rismondo contributed immensely to the advancement of Croatian historiography through arranging and translating various historical works (Archdeacon Thomas of Split, *The Chronicle*; Miha Madijev de Barbazanis, *Historia*; A Cutheis, *Tabula*; Pavao Andreis, *History of city Trogir I-II*; Vincenzo Solitro, *Historical documents about Istria and Dalmatia*; editing and publishing the critics' edition of *The Golden Book (Libro d'oro)* of the city of Split). Apart from translating from Italian and Latin, he translated works from Russian. He was the vice-president of »Matica Hrvatska« (*Matrix Croatica*) subcommittee in Split. Moreover, he was a member of the editorial staff of the Pedagogical Academy in Split and, first a member of the publishing office of »Splitski Književni Krug« (at the time working beneath the »Čakavski« parliament), and afterwards member of the »Književni Krug Split« presidency. The archivist association named Rismondo as its honorary

member, and the municipal assembly in Split and »Slobodna Dalmacija« presented him with the lifetime achievement awards. Rismondo has fallen into oblivion, although he contributed to the history of Split, and Croatian historiography in general, with great deal of admirable and useful material, and all that in accordance with the methodological models of the time. This work aspired to point out all of those contributions, as well as convey the significance of his opus, i.e. all of Rismondo's contributions that helped in the development of auxiliary sciences of history and Croatian historiography.